

INFORMACJA

Rządu Rzeczypospolitej Polskiej

o działaniach podejmowanych w 2024 r.

na rzecz realizacji postanowień

uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

z dnia 1 sierpnia 1997 r.

KARTA PRAW OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Warszawa, 2026

Spis treści

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW	3
WPROWADZENIE	5
INFORMACJA SZCZEGÓŁOWA O REALIZACJI W 2024 r. PRAW OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH DO:.....	6
1. DOSTĘPU DO DÓBR I USŁUG UMOŻLIWIAJĄCYCH PEŁNE UCZESTNICTWO W ŻYCIU SPOŁECZNYM.....	6
2. DOSTĘPU DO LECZENIA I OPIEKI MEDYCZNEJ, WCZESNEJ DIAGNOSTYKI, REHABILITACJI I EDUKACJI LECZNICZEJ, A TAKŻE DO ŚWIADCZEŃ ZDROWOTNYCH UWZGLĘDNIAJĄCYCH RODZAJ I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, W TYM DO ZAOPATRZENIA W PRZEDMIOTY ORTOPEDYCZNE, ŚRODKI POMOCNICZE, SPRZĘT REHABILITACYJNY	8
3. DOSTĘPU DO WSZECHSTRONNEJ REHABILITACJI MAJĄCEJ NA CELU ADAPTACJĘ SPOŁECZNĄ.....	11
4. NAUKI W SZKOŁACH WSPÓLNIE ZE SWYMI PEŁNOSPRAWNYMI RÓWIEŚNIKAMI, JAK RÓWNIEŻ DO KORZYSTANIA ZE SZKOLNICTWA SPECJALNEGO LUB EDUKACJI INDYWIDUALNEJ	13
5. POMOCY PSYCHOLOGICZNEJ, PEDAGOGICZNEJ I INNEJ POMOCY SPECJALISTYCZNEJ UMOŻLIWIAJĄCEJ ROZWÓJ, ZDOBYCIE LUB PODNIESIENIE KWALIFIKACJI OGÓLNYCH I ZAWODOWYCH	18
6. PRACY NA OTWARTYM RYNKU PRACY ZGODNIE Z KWALIFIKACJAMI, WYKSZTAŁCENIEM I MOŻLIWOŚCIAMI ORAZ KORZYSTANIA Z DORADZTWA ZAWODOWEGO I POŚREDNICTWA, A GDY NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ I STAN ZDROWIA TEGO WYMAGA – PRAWO DO PRACY W WARUNKACH DOSTOSOWANYCH DO POTRZEB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	19
7. ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO UWZGLĘDNIAJĄCEGO KONIECZNOŚĆ PONOSZENIA ZWIĘKSZONYCH KOSZTÓW WYNIKAJĄCYCH Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, JAK RÓWNIEŻ UWZGLĘDNIENIA TYCH KOSZTÓW W SYSTEMIE PODATKOWYM	23
8. ŻYCIA W ŚRODOWISKU WOLNYM OD BARIER FUNKCJONALNYCH.	25
9. POSIADANIA SAMORZĄDNEJ REPREZENTACJI SWEGO ŚRODOWISKA ORAZ DO KONSULTOWANIA Z NIM WSZELKICH PROJEKTÓW AKTÓW PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH.....	29
10. PEŁNEGO UCZESTNICTWA W ŻYCIU PUBLICZNYM, SPOŁECZNYM, KULTURALNYM, ARTYSTYCZNYM, SPORTOWYM ORAZ REKREACJI I TURYSTYCE ODPOWIEDNIO DO SWYCH ZAINTERESOWAŃ I POTRZEB	31
USTAWA O JĘZYKU MIGOWYM	35

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW

Skrót	Rozwinięcie
BSK	Budownictwo socjalne i komunalne
CIDON	Centra Informacyjno-Doradcze Osób z Niepełnosprawnością
COM	Centra opiekuńczo-mieszkalne
FERS	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027
FS	Fundusz Solidarnościowy
JST	Jednostki Samorządu Terytorialnego
Karta Praw	Karta Praw Osób Niepełnosprawnych
Konwencja	Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych sporządzoną w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169)
Konstytucja RP	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. poz. 483, z późn. zm.)
KRKON	Krajowa Rada Konsultacyjna do Spraw Osób Niepełnosprawnych
MEN	Ministerstwo Edukacji Narodowej
MKiDN	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
MRPiPS	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
MSiT	Ministerstwo Sportu i Turystyki
MSWiA	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
NGO	Organizacje pozarządowe
OWiT	Ośrodki Wsparcia i Testów
OzN	Osoby z Niepełnosprawnościami
ORE	Ośrodek Rozwoju Edukacji
Pełnomocnik	Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PJM	Polski Język Migowy
PO WER	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój
PRJM	Polska Rada Języka Migowego
PSZ	publiczne służby zatrudnienia
ROPS	Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej
SBC	Społeczne Budownictwo Czynszowe

Skrót	Rozwinięcie
SCWEW	Specjalistyczne Centra Wspierania Edukacji Włączającej
SGH	Szkoła Główna Handlowa
SOzN	Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030
UE	Unia Europejska
WCAG	Wytyczne w zakresie dostępności stron internetowych (<i>Web Content Accessibility Guidelines</i>)
WTZ	Warsztat terapii zajęciowej

WPROWADZENIE

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M.P. poz. 475) zawiera katalog dziesięciu praw.

Celem głównym Karty Praw jest włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe. Dokument ten nie posiada mocy prawnej gwarantującej OzN konkretne uprawnienia.

Prawa OzN zagwarantowane są w wielu aktach prawa krajowego, m. in. w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. poz. 483, z późn. zm.) w ustawach (np. w zakresie ochrony zdrowia, edukacji, zabezpieczenia społecznego, rodziny, pracy, kultury, sportu i turystyki, infrastruktury, dostępności).

W 2012 r. Polska ratyfikowała Konwencję. Konwencja ta, jako umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie, stanowi od 25 października 2012 r. część krajowego porządku prawnego.

Kontrola wykonywania na szczeblu międzynarodowym sprawowana jest przez Komitet ONZ do Spraw Praw Osób Niepełnosprawnych. Ocena wykonywania Konwencji przeprowadzana jest na podstawie składanych przez państwa sprawozdań.

16 lutego 2021 r. Rada Ministrów przyjęła pierwszą polską Strategię na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami, której głównym celem jest włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w Konwencji.

Corocznie przygotowywane jest sprawozdanie z realizacji działań ujętych w SOzN zgodnie z zapisem, że realizacja celów i działań ujętych w SOzN będzie podlegała stałemu monitoringowi przez Pełnomocnika. Monitoring jest prowadzony w następujący sposób:

- roczny – pełna sprawozdawczość z realizacji, obejmująca opis realizowanych działań, zgodność realizacji z harmonogramem, sposób i poziom finansowania działań oraz wnioski i rekomendacje,
- cykliczny (co 3 lata) – przegląd działań składających się na realizację poszczególnych celów, z możliwością ich aktualizacji oraz dodawania nowych propozycji.

Mając na uwadze, że prawa i obszary określone w SOzN zbieżne są z prawami określonymi w Karcie Praw, niniejsze sprawozdanie zostało sporządzone na podstawie sprawozdań poszczególnych resortów i podmiotów koordynujących działania SOzN.

INFORMACJA SZCZEGÓŁOWA O REALIZACJI W 2024 R. PRAW OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W ZAKRESIE:

1. DOSTĘPU DO DÓBR I USŁUG UMOŻLIWIAJĄCYCH PEŁNE UCZESTNICTWO W ŻYCIU SPOŁECZNYM

W 2024 r. realizacja ww. prawa postępowała nierównomiernie. Największy progres odnotowano w działaniach dotyczących rezygnacji z instytucji ubezwłasnowolnienia oraz wdrażania opieki wytchnieniowej (działanie opisane w prawie 7). Pozostałe działania, mimo pewnych analiz i przygotowań, w większości nie przyniosły jeszcze wymiernych rezultatów.

Jedne z bardziej zaawansowanych działań to zmiany legislacyjne na rzecz zniesienia instytucji ubezwłasnowolnienia. W 2024 r. opracowano projekt ustawy o instrumentach wspieranego podejmowania decyzji (nr projektu UD80). W pracach zespołu aktywnie uczestniczyły środowiska eksperckie i organizacje pozarządowe. Osiągnięto etap projektowania systemowych rozwiązań. Podjęto również kroki na rzecz prawa do zawarcia małżeństwa przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną i zaburzeniami psychicznymi, w tym poprzez przygotowany projekt ustawy o związkach partnerskich (nr projektu UD87), uwzględniający OzN. Zmiany te są krokiem w kierunku realizacji SOzN i zbieżne z zaleceniami Komitetu Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Praw OzN. W zakresie wsparcia rodziców z niepełnosprawnościami realizowany był program „Asystent rodziny w 2024 r.”. Choć nie jest to rozwiązanie w pełni systemowe i dedykowane, umożliwia pewien poziom wsparcia. Wskaźniki powyższego programu pokazują dużą skalę objętych nim rodzin, jednak nadal istnieje potrzeba wypracowania kompleksowych rozwiązań dla tej grupy.

W 2024 r. kontynuowano realizację projektów ROPS, których celem jest uspołnienie polityki włączenia społecznego na poziomie regionów. Dzięki tym projektom wypracowano mechanizmy koordynacji polityki krajowej z regionalnymi potrzebami, co miało na celu lepszą synchronizację działań z założeniami MRPiPS. W ramach projektów ROPS, wspartych przez Europejski Fundusz Społeczny Plus, wzmocniono współpracę pomiędzy JST a instytucjami krajowymi, co umożliwiło opracowanie i realizację lokalnych oraz regionalnych planów deinstytucjonalizacji usług społecznych. Efektem tych działań jest lepsze powiązanie działań ROPS z polityką krajową, co w dłuższej perspektywie wpłynie na efektywność działań na rzecz OzN.

W kontekście współpracy między instytucjami, szczególnym znaczeniem wyróżnia się projekt „EStakada”, który miał na celu synchronizację działań w zakresie ekonomii społecznej na poziomie krajowym. Dzięki temu projektowi, koordynacja działań między MRPiPS a ROPS została wzmocniona, co zapewniło lepszą wymianę informacji i wspólne działania na rzecz OzN. Projekt ten przyczynił się do lepszego przepływu rekomendacji oraz wytycznych dotyczących ekonomii społecznej, co pozwoliło na bardziej spójną realizację polityk publicznych. Ponadto, poprzez różne formy współpracy, w tym fora wymiany informacji, wzmocniono zaangażowanie przedstawicieli przedsiębiorstw społecznych i organizacji wspierających OzN.

Zadania w zakresie spójnego planowania polityki społecznej na poziomie lokalnym były realizowane w ramach projektów ROPS. W 2024 r. zrealizowano istotne kroki w kierunku wdrażania regionalnych planów deinstytucjonalizacji usług społecznych, które zostały opracowane przez JST. Dzięki tym działaniom możliwe było wprowadzenie systemowych rozwiązań w zakresie aktywnej integracji, usług społecznych oraz rozwoju ekonomii społecznej, które pozytywnie wpłyną na OzN. Realizacja projektów koordynacyjnych w regionach ma również zapewnić lepszą spójność działań w obszarze włączenia społecznego na poziomie krajowym i regionalnym.

2. DOSTĘPU DO LECZENIA I OPIEKI MEDYCZNEJ, WCZESNEJ DIAGNOSTYKI, REHABILITACJI I EDUKACJI LECZNICZEJ, A TAKŻE DO ŚWIADCZEŃ ZDROWOTNYCH UWZGLĘDNIAJĄCYCH RODZAJ I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, W TYM DO ZAOPATRZENIA W PRZEDMIOTY ORTOPEDYCZNE, ŚRODKI POMOCNICZE, SPRZĘT REHABILITACYJNY

W 2024 r. zrealizowano szereg działań w obszarze „Zapobieganie powstawaniu i pogłębianiu się niepełnosprawności”. Zaktualizowano dane Mapy potrzeb zdrowotnych w Bazie Analiz Systemowych i Wdrożeniowych, danymi za 2023 r. Zaktualizowane informacje obejmują m. in. leczenie szpitalne, kadry medyczne czy podstawową opiekę zdrowotną (POZ), co umożliwia pełniejszą diagnozę systemu ochrony zdrowia. Zmiany te pozwalają na bieżąco monitorować potrzeby zdrowotne i analizować je w kontekście wcześniejszych lat.

Ponadto zaktualizowano Krajowy Plan Transformacji na lata 2022 – 2026. W 2024 r. w ramach aktualizacji Krajowego Planu Transformacji dodanych zostało 39 działań, które wynikają z nowych, priorytetowych potrzeb zdrowotnych oraz zadań i wyzwań dla organizacji systemu opieki zdrowotnej, zidentyfikowanych podczas oceny śródkresowej. Działania te mają na celu usprawnienie systemu ochrony zdrowia i jego dostosowanie do potrzeb OzN.

Zrealizowano program badań przesiewowych noworodków w Polsce. W 2024 r. objął on swoim zasięgiem 251 000 dzieci, co jest znaczącym krokiem w kierunku wczesnego wykrywania chorób wrodzonych, które mogą prowadzić do niepełnosprawności. Program ten ma na celu zmniejszenie umieralności noworodków i zapobieganie trwałemu upośledzeniu fizycznemu oraz intelektualnemu.

W 2024 r. zrealizowano także Program kompleksowej terapii wewnątrzmacicznej w profilaktyce następstw i powikłań wad rozwojowych i chorób dziecka nienarodzonego - jako element poprawy stanu zdrowia dzieci nienarodzonych i noworodków na lata 2018-2026, który obejmował 101 zabiegów ukierunkowanych na leczenie wad rozwojowych płodów. Program ten, finansujący zakupy sprzętu medycznego, także wpłynął na poprawę zdrowia dzieci nienarodzonych i noworodków.

W 2024 r. w ramach projektu Dostępność Plus dla Ambulatoryjnej Opieki Specjalistycznej zrealizowano szereg działań mających na celu poprawę dostępności usług zdrowotnych dla OzN. Zorganizowano sześć warsztatów fokusowych, w których uczestniczyli przedstawiciele organizacji, instytucji publicznych oraz specjalistów. W wyniku rozstrzygnięcia postępowania przetargowego wyłoniono Doradcę Dostępności. Opracowane zostały także wstępne założenia dla Platformy Komunikacji i Mapy Dostępnych Placówek Zdrowotnych, co stanowi ważny krok w kierunku zwiększenia transparentności i dostępu do placówek dostosowanych do potrzeb OzN.

W 2024 r. weszły w życie zmiany w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 29 maja 2017 r. w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie (Dz. U. z 2025 r. poz. 1038), które były odpowiedzią na zgłaszane do resortu zdrowia postulaty pacjentów, lekarzy i organizacji pacjenckich. Celem dokonanych zmian było zwiększenie dostępności pacjentów do wyrobów medycznych poprzez m.in. uwzględnienie nowych pozycji (np. wprowadzenie do wykazu aparatów do pomiaru INR/PT), jak i dostosowanie limitów finansowania ze środków publicznych do realiów rynkowych (np. ortozy i protezy wykonywane na zamówienie).

Zakończona została analiza potrzeb dostępu do usług ginekologicznych i położniczych dla kobiet z niepełnosprawnościami. Rekomendacje z badania ankietowego zostały uwzględnione podczas tworzenia standardów dostępności dla Ambulatoryjnej Opieki Specjalistycznej, jak również w nowelizacji przepisów rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie standardu organizacyjnego opieki okołoporodowej (Dz.U. z 2023 r. poz. 1324, z późn. zm.).

W ramach projektu „Wspieranie kształcenia podyplomowego lekarzy” zorganizowano 303 kursy specjalizacyjne, w których uczestniczyło 3 988 lekarzy. Działania te, chociaż szeroko zakrojone, w kontekście OzN mogą być uznane za istotny krok w kierunku podniesienia kompetencji medycznych w zakresie specjalistycznej opieki nad OzN.

W ramach projektów telemedycznych zrealizowano pilotaż 5 modeli, które obejmowały obszary takie jak kardiologia, geriatryka, czy psychiatria. OzN zostały uwzględnione w grupie docelowej tych działań, co pozwoliło na zwiększenie dostępu do zdalnej opieki medycznej. Zorganizowano również 12 webinarów oraz szkoleń dla personelu medycznego, co przyczyniło się do zwiększenia dostępności do nowoczesnych rozwiązań zdrowotnych.

Uchwalono Plan dla Chorób Rzadkich na lata 2024 - 2025. W 2024 r. zrealizowano szereg działań mających na celu poprawę diagnostyki, dostępności do leków oraz stworzenie platformy informacyjnej. Zrealizowane prace legislacyjne pozwalają na dalszy rozwój opieki zdrowotnej nad pacjentami z chorobami rzadkimi, w tym OzN.

Zrealizowane zostały także zadania mające na celu poprawę jakości życia osób z problemami zdrowia psychicznego, zarówno w obszarze profilaktyki, jak i wsparcia w środowisku lokalnym. W ramach Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021 - 2025, kontynuowana była ogólnopolska kampania społeczna „Nie osądzaj. Zobacz człowieka”, której celem było przeciwdziałanie stygmatyzacji osób doświadczających zaburzeń i chorób psychicznych. Kampania ta, realizowana od maja 2022 r. do grudnia 2024 r., stanowiła istotny element w obszarze profilaktyki zdrowia psychicznego. Podejmowane były również działania związane z uruchomieniem Centrum Wsparcia dla osób dorosłych w kryzysie psychicznym. Centrum jest dostępne przez całą dobę, zapewniło bezpłatną pomoc i wsparcie w formie telefonicznej, e-mailowej, czatowej oraz poprzez videorozmowy. W 2024 r. Centrum, prowadzone przez Fundację ITAKA, cieszyło się dużym zainteresowaniem. Z pomocy korzystało ponad 30 000 osób. Działania te są zgodne z celami Narodowego Programu Zdrowia, w tym w zakresie zapobiegania stygmatyzacji oraz wsparcia osób w kryzysie. Należy jednak zauważyć, że zarówno kampania społeczna jak i same usługi wsparcia są elementami długoterminowej strategii, której pełne efekty będą widoczne po zakończeniu przewidzianych działań.

W 2024 r. kontynuowano pilotażowy program centrów zdrowia psychicznego, zrealizowany w 117 placówkach, które objęły ponad 50% dorosłej populacji Polski. To kluczowy element reformy systemu ochrony zdrowia psychicznego, który ma na celu przejście z psychiatrycznej opieki instytucjonalnej do wsparcia w środowisku lokalnym. Program pilotażowy został przedłużony do końca 2026 r., co pozwoli na wprowadzenie systemu opieki psychiatrycznej opartego na modelu środowiskowym w całym kraju. Z kolei powołanie Zespołu ds. zmiany systemowych w centrach zdrowia psychicznego w grudniu 2024 r. wskazuje na dynamiczny rozwój i przygotowania do zakończenia pilotażu oraz wdrożenia szeroko zakrojonych reform. Warto podkreślić, że efekty tych działań będą widoczne dopiero po zakończeniu programu pilotażowego i jego ewaluacji.

W 2024 r. zrealizowano zadania z zakresu specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ich miejscu zamieszkania. Usługi te przyznano 14 556 osobom, a łączna liczba świadczeń wyniosła 3 290 187. Realizacja tych usług jest bezpośrednio związana z wdrażaniem reformy w zakresie wsparcia osób z problemami zdrowia psychicznego w społeczności lokalnej. Efekty tych działań świadczą o ich wysokiej efektywności, chociaż realizacja tych usług, jak i dalsze wzmocnienie systemu opieki w środowisku lokalnym, będą kontynuowane do 2030 r.

OzN, którym Narodowy Fundusz Zdrowia przyznał wsparcie w zakupie wyrobów medycznych (przedmiotów ortopedycznych lub środków pomocniczych) mogły w 2024 r. (podobnie jak w latach poprzednich) otrzymać dodatkowe dofinansowanie do zakupu wspomnianych wyrobów medycznych, ze środków PFRON będących w dyspozycji samorządów powiatowych, jeśli ich przeciętny miesięczny dochód nie przekraczał określonego kryterium dochodowego.

Dofinansowanie to następuje w oparciu o przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie określenia rodzajów zadań powiatu, które mogą być finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 926, z późn. zm.).

Do samorządów wpłynęło 349 958 wniosków od osób indywidualnych na łączną kwotę 695 564 528 zł, po rozpatrzeniu których 380 samorządów wypłaciło kwotę 404 982 323 zł na rzecz 203 235 osób, w tym

dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego obejmowało wypłaty w ramach 9 257 osób na kwotę 21 047 150 zł.

Wykorzystanie środków dotyczyło dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze wypłaconego:

- na rzecz 184 819 dorosłych OzN w kwocie 346 363 782 zł,
- na rzecz 18 416 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w kwocie 58 618 541 zł.

W ramach zadania pomoc finansową otrzymały 79 533 osoby będące mieszkańcami wsi w wysokości 157 026 119 zł, jak również 118 889 kobiet w kwocie 210 446 922 zł.

W ramach zadania dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny dla osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, prawnych i jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej do samorządów wpłynęły 722 wnioski na łączną kwotę 21 067 130 zł, z czego 66 wniosków na kwotę 1 857 420 zł złożyły podmioty z sektora finansów publicznych i 656 wniosków na kwotę 19 209 710 zł - jednostki spoza sektora finansów publicznych.

Starostowie 121 powiatów zawarli 236 umów na łączną kwotę 4 112 342 zł, z czego stroną w 42 umowach na kwotę 901 121 zł były podmioty z sektora finansów publicznych, a w 194 umowach na kwotę 3 211 221 zł - jednostki spoza tego sektora. Przeciętne dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego wyniosło 17 182 zł.

Powiaty te wykorzystały kwotę 3 951 913 zł, z czego 859 679 zł otrzymało 40 podmiotów sektora finansów publicznych, a kwotę 3 092 234 zł – 190 jednostek spoza sektora finansów publicznych.

Na zakup sprzętu do rehabilitacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej wykorzystano 2 438 751 zł.

3. DOSTĘPU DO WSZECHSTRONNEJ REHABILITACJI MAJĄCEJ NA CELU ADAPTACJĘ SPOŁECZNĄ

Realizacja profilaktyki trwałych ograniczeń sprawności oraz wczesnej i efektywnej rehabilitacji obejmuje nowelizację rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej (Dz. U. z 2021 r. poz. 265, z późn. zm.). Planowano, iż projekt nowelizacji rozporządzenia docelowo zwiększy dostępność do rehabilitacji wśród osób najbardziej potrzebujących, m.in. poprzez:

- zdefiniowanie kryteriów kwalifikacji do poszczególnych zakresów świadczeń, wskazujących „ścieżkę” pacjenta, poprzez odpowiednio dobrane, sparametryzowane, jednolite dla wszystkich realizatorów skale medyczne i klasyfikacje medyczne,
- zniesienie wymogu wykorzystania metod subterraneoterapii w rehabilitacji pulmonologicznej w trybie dziennym.

Wdrożenie tych zmian będzie miało znaczący wpływ na dostępność świadczeń, szczególnie w zakresie poprawy dostępności rehabilitacji i zwiększenia jakości życia osób z trwałymi ograniczeniami sprawności.

Środki na finansowanie kosztów działania WTZ, wyliczone wg algorytmu, uwzględniają zobowiązania z tytułu umów zawartych do 31 grudnia roku poprzedzającego realizację tego zadania. Przypadająca powiatom kwota na wypłatę zobowiązań w tym zakresie wyniosła 985 978 656 zł.

Dofinansowania kosztów działania udzielono organizatorom 2 WTZ powstałym w roku sprawozdawczym na kwotę 1 024 920 zł. Dofinansowania kosztów działania udzielono organizatorom 733 WTZ powstałym w latach poprzednich z tego 129 WTZ, których organizatorem jest jednostka sektora finansów publicznych na kwotę 166 241 087 zł oraz 604 WTZ prowadzonym przez jednostki spoza sektora finansów publicznych na kwotę 817 663 780 zł.

Na koniec okresu sprawozdawczego 29 334 uczestników WTZ odbywało terapię zajęciową - 240 osób w WTZ przy zakładach pracy chronionej (0,82%), 12 975 osób to kobiety (44,24%), 59 to młodzież do 18 roku życia łącznie (0,21%).

Spśród 1 793 uczestników, którzy opuścili WTZ 256 OzN podjęło zatrudnienie w tym:

- 101 osób w zakładach aktywności zawodowej,
- 18 osób w zakładach pracy chronionej,
- 18 osób w spółdzielniach socjalnych,
- 10 osób w przedsiębiorstwach społecznych,
- 19 osób w organizacjach pozarządowych.

Pozostałe 90 osób pracowało na otwartym rynku pracy.

W 2024 r. o dofinansowanie kosztów turnusu rehabilitacyjnego ubiegało się 160 589 osób, z tego 114 490 OzN oraz 46 099 opiekunów OzN. Dofinansowanie zostało przyznane dla ogółem 114 654 osób na łączną kwotę 197 976 313 zł.

Na realizację zadania w zakresie dofinansowania turnusów rehabilitacyjnych 378 samorządów wypłaciło kwotę 180 536 531 zł na rzecz 100 337 osób, z czego: na rzecz 62 657 dorosłych OzN 121 707 224 zł i na rzecz 8 424 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej 17 947 849 zł oraz kwotę 40 881 459 zł na rzecz 29 256 opiekunów.

Przeciętne dofinansowanie na osobę wyniosło 1 799 zł.

W 2024 r. w ramach zadań zleczanych, określonych w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób

niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1945), realizowane były umowy zawarte przez PFRON w konkursie:

- „Sięgamy po sukces” (nr 1/2021) – rozpoczęto trzeci okres finansowania projektów wieloletnich trwający maksymalnie od 1 kwietnia 2024 r. do 31 marca 2025 r. (tryb pozakonkursowy),
- „Działamy razem” (nr 1/2022) – rozpoczęto drugi okres realizacji projektów trwający maksymalnie od 1 kwietnia 2024 r. do 31 marca 2025 r.,
- „Możemy więcej” (nr 1/2023) - okres realizacji trwający maksymalnie od 1 stycznia 2024 r. do 31 marca 2025 r. (w przypadku projektów wieloletnich pierwszy okres finansowania).

W 2024 r., łącznie z zobowiązaniami, wypłacono środki na podstawie 1 188 umów, tj.:

- 5 umów zawartych w 2021 r. w ramach konkursu „Pokonamy bariery” (nr 1/2020),
- 267 umów zawartych w 2022 r. w ramach konkursu „Sięgamy po sukces” (nr 1/2021),
- 153 umów zawartych w 2023 r. w ramach konkursu „Działamy razem” (nr 1/2022),
- 747 umów zawartych w 2024 r. w ramach konkursu „Możemy więcej” (nr 1/2023),
- 16 umów zawartych z pominięciem otwartego konkursu ofert w celu zapobiegania skutkom klęski żywiołowej wywołanej przez powódź.

Na realizację zadania zaplanowano środki finansowe w łącznej wysokości 1 200 000 zł.

Fundusz wypłacił środki w łącznej wysokości 923 508 353,21 zł.

W 2024 r. realizowano także Program Rehabilitacja 25 plus. Celem programu jest zebranie doświadczeń służących wypracowaniu rozwiązań zapewniających absolwentom ciągłość oddziaływań terapeutycznych w zakresie utrzymania samodzielności i niezależności w życiu społecznym, a także w zakresie dotyczącym ich aktywności zawodowej.

Na realizację programu zaplanowano środki w łącznej wysokości 67 230 000 zł, PFRON zaś wypłacił środki w łącznej wysokości 63 804 873,38 zł.

Na realizację zadania dotyczącego dofinansowania wydawania certyfikatów dla psów asystujących zaplanowano środki finansowe w wysokości 20 000 zł. PFRON wypłacił środki w wysokości 5 437,54 zł (27,19 % środków zaplanowanych).

Zadanie ma charakter obligatoryjny i w przypadku pozytywnej weryfikacji wniosku (uznania wydatków), PFRON jest zobowiązany do wypłaty środków finansowych w maksymalnej wysokości 630 zł za wydanie 1 certyfikatu. Wnioski składane są w trybie ciągłym. W rejestrze podmiotów uprawnionych do wydawania certyfikatów potwierdzających status psa asystującego, prowadzonym przez Pełnomocnika, zarejestrowane są aktualnie 22 podmioty. W 2024 r. wypłacono refundację dotyczącą wydania 9 certyfikatów.

4. NAUKI W SZKOŁACH WSPÓLNIE ZE SWYMI PEŁNOSPRAWNYMI RÓWIEŚNIKAMI, JAK RÓWNIEŻ DO KORZYSTANIA ZE SZKOLNICTWA SPECJALNEGO LUB EDUKACJI INDYWIDUALNEJ

W 2024 r. podjęto szereg działań zmierzających do zapewnienia uczniom i studentom niepełnosprawnym dostępu do odpowiednich form komunikacji, które odpowiadają ich indywidualnym potrzebom edukacyjnym. Zadania związane z adaptacją podręczników edukacyjnych dla uczniów niepełnosprawnych, w tym w języku migowym, w alfabecie Braille'a i w druku powiększonym, stanowią kluczowy element w zakresie rozwoju form komunikacji dostosowanych do potrzeb OzN. Realizacja działań przyczyniła się do zwiększenia dostępności edukacyjnej dla uczniów z ograniczeniami komunikacyjnymi oraz spełnienia norm dostępności cyfrowej i edukacyjnej. Realizowane były poniższe projekty i zadania.

Głównym celem projektu „Wspieranie dostępności edukacji dla dzieci i młodzieży”, realizowanego z FERS, jest: wypracowanie i zwalidowanie rozwiązań metodycznych i organizacyjnych wspierających dostępność edukacji dla dzieci i młodzieży oraz rozwijanie kompetencji kadr systemu oświaty w obszarze pracy z dziećmi oraz uczniami i uczennicami z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb edukacyjnych i rozwojowych.

Zakres rzeczowy projektu obejmuje rozwój systemowych i metodycznych zasobów, opracowanie narzędzi do oceny funkcjonalnej, przygotowanie materiałów szkoleniowych oraz wsparcie doradcze dla szerokiej grupy interesariuszy systemu oświaty.

W ramach projektu opracowano i udostępniono szeroki pakiet narzędzi (łącznie 51), poradników, e-materiałów oraz webinarów, a wsparciem szkoleniowym objęto blisko 14 000 przedstawicieli kadr oświaty. Projekt obejmował również działania w obszarze oceny funkcjonalnej i dobrostanu uczniów.

Na zlecenie Ministra Edukacji w 2024 r. rozpoczęła się realizacja III edycji studiów podyplomowych mających na celu przygotowanie kadr do wdrożenia edukacji włączającej. Do realizacji tej edycji przystąpiło 19 uczelni z całego kraju. Podpisanych zostało 36 umów z uczelniami na organizację i realizację zleconych studiów podyplomowych na następujących kierunkach: „Wczesne wspomaganie rozwoju i wsparcie rodziny”, „Pedagog specjalny w edukacji włączającej”, „Psychologia edukacyjna z przygotowaniem pedagogicznym”, „Polski Język Migowy dla nauczycieli”.

Na mocy „Memorandum o porozumieniu pomiędzy Ministerstwem Edukacji i Nauki Rzeczypospolitej Polskiej a Funduszem Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci (UNICEF)”, podpisanego w 4 kwietnia 2023 r., przyjęto realizację projektu „Accessible School for All” w Instytucie Badań Edukacyjnych. Celem głównym projektu jest podniesienie kompetencji nauczycieli specjalistów w zakresie udzielania wsparcia dzieciom i uczniom z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, w tym dzieciom i uczniom niepełnosprawnym i będącym uchodźcami z Ukrainy, a także integrowanie zróżnicowanego środowiska w klasie/szkole. Zadanie jest realizowane we współpracy z uczelniami i organizacjami pozarządowymi na terenie całego kraju w latach 2023 - 2026.

Projekt Ośrodka Rozwoju Edukacji "Budowa skoordynowanego systemu pomocy specjalistycznej opartego na Specjalistycznych Centrach Wspierających Edukację Włączającą" (Projekt współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach programu FERS) zakłada:

- 1) rozwój funkcjonującego w ORE Centrum Koordynującego (CK),
- 2) przygotowanie potencjalnych grantobiorców, tj. organów prowadzących publiczne oraz niepubliczne specjalne: przedszkola, szkoły i placówki, do utworzenia Specjalistycznych Centrów Wspierania Edukacji Włączającej (SCWEW) oraz realizacji specjalistycznego wsparcia przedszkoli i szkół ogólnodostępnych,
- 3) opracowanie procedur i dokumentacji oraz przeprowadzenie Konkursu grantowego w celu utworzenia sieci 285 SCWEW, rozwijanie kompetencji nauczycieli, specjalistów oraz rodziców w zakresie pracy z dziećmi/uczniemi o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych i rozwojowych.

Projekt realizowany jest od 1 października 2023 r. do 31 grudnia 2027 r. Wartość projektu wynosi 221 970 514,46 zł (dofinansowanie projektu z UE wynosi 183 170 068,53 zł, z budżetu państwa wynosi 38 800 445,93 zł).

Rządowy program pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2023–2025 jest jedną z form realizacji zadania wyrównywania szans edukacyjnych, podnoszenia jakości kształcenia uczniów niepełnosprawnych, a w konsekwencji zwiększania ich szans edukacyjnych.

W latach 2023 - 2025 programem są objęci uczniowie słabowidzący, niesłyszący, słabosłyszący, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym oraz uczniowie z niepełnosprawnościami sprzężonymi (w przypadku gdy są to niepełnosprawności spośród wyżej wymienionych niepełnosprawności), posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, uczęszczający: w roku szkolnym 2023/2024, 2024/2025 lub 2025/2026 do: liceum ogólnokształcącego, technikum, branżowej szkoły I stopnia, branżowej szkoły II stopnia, klas VI-IX ogólnokształcącej szkoły baletowej lub liceum sztuk plastycznych lub do szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy.

W 2024 r. z programu ogółem skorzystało 51 517 uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Na realizację programu wydatkowano 18 015 587,92 zł.

Celem Rządowego programu rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych na lata 2020 - 2024 – „Aktywna tablica” było rozwijanie kompetencji uczniów i nauczycieli przez wykorzystywanie w procesie dydaktycznym nowoczesnego sprzętu, nowoczesnych pomocy dydaktycznych oraz narzędzi do terapii, wybranych przez szkoły zgodnie z ich zdefiniowanymi potrzebami.

Przyznana kwota wsparcia wojewodom i ministrom na 2024 r. wyniosła 54 652 116 zł w tym 47 833 180 zł na zakup sprzętu, pomocy dydaktycznych i narzędzi do terapii dla szkół podstawowych, w których uczą się uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

MEN zapewnił kontynuację realizacji zadań ustawowych, w tym m.in.:

1. Wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci, które jest organizowane od chwili wykrycia niepełnosprawności do rozpoczęcia nauki w szkole, na podstawie opinii wydanej przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej, zgodnie z art. 127 ust. 10 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2026 r. poz. 820, z późn. zm.).
2. Działań z nowej edycji kompleksowego programu wsparcia dla rodzin „Za życiem” na lata 2022-2026 w zakresie:
 - działania 1.5. „Pomoc uczennicom w ciąży”: realizacja zadania polega na przygotowaniu na terenie kraju 250 miejsc dla uczennic w ciąży w bursach lub internatach. W 2024 r. działanie było kontynuowane przez 93 samorządy, które utworzyły 189 miejsc dla uczennic w ciąży (z 250 miejsc zaplanowanych do utworzenia w programie), z pokoi skorzystało 5 uczennic w ciąży, ich pobyt nie był dłuższy niż 2 miesiące,
 - działania 2.4. „Wieloaspektowa i kompleksowa pomoc niepełnosprawnemu dziecku w okresie od 0. roku życia do rozpoczęcia nauki w szkole oraz jego rodzinie”: zadanie jest realizowane w formie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i rodziny, jako interdyscyplinarnego podejścia, umożliwiającego objęcie specjalistyczną opieką dziecka oraz jego rodziny, od chwili rozpoznania pierwszych niepokojących symptomów zaburzeń. W 2024 r. działanie było realizowane w 320 powiatach i miastach na prawach powiatu, wsparciem objęto 25 461 dzieci (w tym 4 755 do 3. roku życia) oraz 22 564 rodziców/opiekunów, zrealizowano 836 878 godzin zajęć z dziećmi oraz 42 311 godzin zajęć dla rodziców,

- działania 5.4. „Tranzycja na rynek pracy”: celem szczegółowym jest zwiększenie udziału absolwentów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego na rynku pracy, MEN zlecił realizację zadania Instytutowi Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy oraz Ośrodkowi Rozwoju Edukacji. W 2024 r. opracowane zostały m.in. materiały szkoleniowe i zrealizowano szkolenia w zakresie opracowania modelu działań wspierających dla szkół i wsparcia w ich realizacji, w tym prowadzenia działań badawczych.
3. Możliwości edukacji dzieci i uczniów niepełnosprawnych objętych kształceniem specjalnym na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, w:
- przedszkolach (i oddziałach) wszystkich rodzajów: ogólnodostępne, integracyjne, specjalne,
 - szkołach wszystkich typów i rodzajów: szkoły podstawowe oraz szkoły ponadpodstawowe ogólnodostępne, integracyjne, specjalne,
 - placówkach systemu oświaty.

Dzieci i uczniowie niepełnosprawni obejmowani kształceniem specjalnym na podstawie ww. orzeczenia, niezależnie od miejsca kształcenia, mają prawo do edukacji dostosowanej do ich indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych.

Dla dzieci i uczniów, które z powodu niepełnosprawności nie mogą uczęszczać do przedszkola lub szkoły w miejscu zamieszkania, prowadzone są specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, w których dzieci lub uczniowie mogą spełniać obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązek szkolny i obowiązek nauki oraz mają zapewnioną całodobową opiekę. Specjalne ośrodki wychowawcze nie mają w swoim składzie szkół, ale zapewniają wychowankom realizację obowiązku szkolnego i obowiązku nauki poza ośrodkiem oraz całodobową opiekę.

4. Edukacji dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim, które obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązek szkolny lub obowiązek nauki spełniają poprzez udział w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych, organizowanych na podstawie orzeczenia o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych, w formie indywidualnej lub zespołowej.

Zajęcia takie są organizowane w przedszkolach, szkołach i placówkach oświatowych, w tym ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych oraz w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, domach pomocy społecznej i podmiotach leczniczych.

5. Indywidualnego rocznego przygotowania przedszkolnego oraz indywidualnego nauczania, którym obejmuje się dzieci i młodzież, których stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do przedszkola lub szkoły.

Edukacja w takich formach organizowana jest na podstawie orzeczenia o potrzebie indywidualnego rocznego przygotowania przedszkolnego lub orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania, wydanego przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, na czas wskazany w orzeczeniu, z zapewnieniem wykonania zaleceń w nim określonych. Zajęcia w ww. formach organizowane są w miejscu pobytu ucznia, w tym w domu rodzinnym.

7 grudnia 2024 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 19 listopada 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (Dz. U. poz. 1714), w którym wprowadzono możliwość organizowania dla dzieci i uczniów, których stan zdrowia znacznie utrudnia uczęszczanie do szkoły, indywidualnego nauczania w szkole, jeżeli jednostki oświatowe dysponują pomieszczeniem, w którym mogą odbywać się zajęcia dla ucznia.”.

W 2024 r. realizowane były przez ORE działania mające na celu doradztwo zawodowe dla młodzieży niepełnosprawnej, w tym:

- „Sieć wsparcia - doradca zawodowy”

Celem było upowszechnianie wśród doradców zawodowych informacji dotyczących publikacji i wydarzeń z obszaru niepełnosprawności w kontekście rynku pracy i doradztwa zawodowego. Do końca 2024 r. osiągnięto wskaźnik 2047 użytkowników sieci.

Utworzono portal „doradztwo.ore.edu.pl”¹. Celem było również upowszechnianie wśród doradców zawodowych informacji dotyczących publikacji i wydarzeń z obszaru niepełnosprawności w kontekście rynku pracy i doradztwa zawodowego. Zarejestrowano 54 wyświetlenia.

- „Portal: infozawodowe.men.gov.pl”²

Celem było również upowszechnianie wśród doradców zawodowych informacji dotyczących publikacji i wydarzeń z obszaru niepełnosprawności w kontekście rynku pracy i doradztwa zawodowego:

grupa 1 – kształcenie wyłącznie dla osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim: Pracownik pomocniczy stolarza, fryzjera, gastronomii, obsługi hotelowej, mechanika, ślusarza, krawca.

grupa 2 – kształcenie wyłącznie dla osób niewidomych i słabowidzących: technik prac biurowych, technik tyfłoinformatyk, technik masażysta.

Po upowszechnieniu materiałów zarejestrowano 12 028 wejść na stronę.

W ramach współpracy z Uniwersytetem Warszawskim oraz ORE, przygotowano 6 podręczników w formie elektronicznej, uwzględniając potrzeby edukacyjne uczniów mających trudności w uczeniu i/lub komunikowaniu się, w tym niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną, autyzmem i afazją.

Ww. materiały edukacyjne w formie plików elektronicznych: formatu rtf (materiały tekstowe), formatu wideo WebM (materiały video), formatu jpeg (materiały graficzne i plansze nawigacyjne), zawierające adaptacje tekstowe i adaptacje graficzne oraz tłumaczenia w polskim języku migowym (PJM) zostały zamieszczone na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej zpe.gov.pl.

W ramach współpracy z UW oraz ORE zrealizowane zostały również adaptacje dla uczniów z niepełnosprawnościami związanymi z wadami wzroku. Przygotowano 5 podręczników w systemie Braille’a dostosowanych do potrzeb uczniów niewidomych oraz 7 podręczników w druku powiększonym dostosowanych do potrzeb uczniów słabowidzących. Zrealizowane adaptacje zamieszczone zostały na ZPE.

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego zapewnia OzN warunki do pełnego udziału w procesie przyjmowania na uczelnię, kształcenia, w tym na studiach podyplomowych oraz prowadzenia działalności naukowej i dydaktycznej oraz awansu naukowego, a także pełnego udziału w życiu społeczności akademickiej poprzez:

- podział środków finansowych na zadania związane z zapewnieniem OzN warunków do pełnego udziału w procesie przyjmowania na studia, do szkół doktorskich, kształceniu na studiach i w szkołach doktorskich lub prowadzeniu działalności naukowej, o których mowa w art. 365 pkt 6 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571, z późn. zm.) pomiędzy uprawnione uczelnie. Przekazanie środków w formie dotacji podmiotowej.
- podjęcie prac mających na zmianę ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce w zakresie wsparcia OzN w uczelniach poprzez rozszerzenie grupy osób objętych wsparciem w ramach dotacji o uczestników studiów podyplomowych.

¹ <https://doradztwo.ore.edu.pl/>

² <https://infozawodowe.men.gov.pl/>

Realizacja projektów finansowanych z FERS w ramach naborów pn. „Dostępność podmiotów szkolnictwa wyższego” oraz „Uczelnie coraz bardziej dostępne” (Narodowe Centrum Badań i Rozwoju): konkursy umożliwiają uczelniom realizację działań mających na celu likwidację barier w dostępie do kształcenia na poziomie wyższym poprzez dostosowanie uczelni do potrzeb OzN w zakresie dostępności architektonicznej, komunikacyjnej, administrowanych stron internetowych, narzędzi informatycznych i procedur kształcenia.

W ramach dwóch naborów podpisano 105 umów o dofinansowanie, a koszt zadania wynosił 635 200 000 zł (ze środków FERS).

Stopień dostosowania uczelni do potrzeb OzN w celu zapewnienia im pełnego udziału w kształceniu i prowadzeniu działalności naukowej, przekłada się na uzyskaną ocenę jakości kształcenia.

Dzięki wdrożeniu i stosowaniu w ramach procedur oceny uczelni obligatoryjnych kryteriów związanych z zapewnianiem dostępności dla osób z różnymi niepełnosprawnościami uczelnie mogą systemowo podnosić poziom dostępności dla OzN, wspierając ich w pełnym i równoprawnym uczestnictwie w życiu akademickim oraz w rozwoju naukowym.

Celem głównym programu pilotażowego Rady Nadzorczej PFRON „Aktywny samorząd” jest m. in. wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów pomocy w dostępie do edukacji, poprawa szans na rywalizację o zatrudnienie na otwartym rynku pracy poprzez podwyższenie kwalifikacji.

W ramach Modułu II - pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym, w 2024 r. można było uzyskać dofinansowanie lub refundację kosztów edukacji, w tym:

- opłaty za naukę w szkole wyższej lub szkole policealnej lub kolegium (czesne),
- kosztów przewodu doktorskiego, otwartego poza studiami doktoranckimi,
- dodatek na pokrycie innych kosztów kształcenia.

W 2024 r. na realizację modułu II wykorzystano środki PFRON w kwocie 88 857 298,51 zł.

5. POMOCY PSYCHOLOGICZNEJ, PEDAGOGICZNEJ I INNEJ POMOCY SPECJALISTYCZNEJ UMOŻLIWIAJĄCEJ ROZWÓJ, ZDOBYCIE LUB PODNIESIENIE KWALIFIKACJI OGÓLNYCH I ZAWODOWYCH

Przepisy prawa oświatowego zagwarantowały wszystkim dzieciom i uczniom możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej, świadczonej przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w tym poradnie specjalistyczne, a także przez nauczycieli i specjalistów (np. psychologów, pedagogów, pedagogów specjalni, logopedów, terapeutów pedagogicznych, doradców zawodowi) prowadzących zajęcia z uczniami w przedszkolach innych formach wychowania przedszkolnego, szkołach i placówkach.

W 2024 r. w ramach programu FERS realizowane były przez MEN projekty mające na celu wypracowanie rozwiązań w zakresie poprawy jakości i dostępności świadczonego wsparcia przez Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne.

Projekt "Przygotowanie kompleksowego wsparcia poradni psychologiczno- pedagogicznych" realizowany przez MEN we współpracy ze Szkołą Główną Handlową.

Celem projektu jest wypracowanie, wspólnie z poradniami oraz ich organami prowadzącymi, koncepcji rozwoju poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego w celu poprawy jakości i dostępności świadczonego przez te instytucje wsparcia. Wypracowane kierunki rozwoju będą następnie wdrażane w ramach projektów towarzyszących, w których planowane jest wsparcie – finansowe i merytoryczne poradni psychologiczno-pedagogicznych. Projektowi będzie towarzyszyć 16 projektów (po jednym w każdym województwie), w ramach których do publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych zostaną przekazane środki finansowe w postaci grantów, które będą miały wesprzeć wdrażanie zmian w tych instytucjach.

W 2024 r. odbyły się spotkania inicjujące projekt, których celem było przedstawienie poradniom i ich interesariuszom założeń i zakresu działań planowanych w ramach projektu oraz warsztaty diagnostyczno-walidacyjne, poświęcone aktualnemu i oczekiwanemu funkcjonowaniu poradni psychologiczno-pedagogicznych.

MEN we współpracy z ekspertami Szkoły Głównej Handlowej opracowało koncepcję, która zawiera treści wskazujące na zakres i potrzeby rozwoju wysokiej jakości kompetencji pracowników poradni wraz z efektywnym projektowaniem i wdrażaniem kultury organizacyjnej.

Wartość projektu wynosi 6 438 143,14 zł (dofinansowanie projektu ze środków UE: 82,52% i budżetu państwa: 17,48%).

Projekt „Przygotowanie systemu informatycznego wspierającego poradnictwo psychologiczno-pedagogiczne” realizowany był przez MEN we współpracy z Centrum Informatycznym Edukacji.

Celem projektu jest stworzenie systemu informatycznego, wspierającego realizację zadań z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w szczególności w poradniach psychologiczno-pedagogicznych

Projekt realizowany jest od kwietnia 2024 r. do grudnia 2027 r. Wartość projektu wynosi 9 999 550,00 zł (dofinansowanie projektu z UE: 8 251 628,66 zł, z budżetu państwa: 1 747 921,34 zł).

6. PRACY NA OTWARTYM RYNKU PRACY ZGODNIE Z KWALIFIKACJAMI, WYKSZTAŁCENIEM I MOŻLIWOŚCIAMI ORAZ KORZYSTANIA Z DORADZTWA ZAWODOWEGO I POŚREDNICTWA, A GDY NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ I STAN ZDROWIA TEGO WYMAGA – PRAWO DO PRACY W WARUNKACH DOSTOSOWANYCH DO POTRZEB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych na koniec 2024 r. wyniosła 786 179, zaś 6,3% z tej liczby stanowiły OzN (49 166). W porównaniu do stanu z końca 2023 r. liczba zarejestrowanych bezrobotnych z niepełnosprawnościami zmniejszyła się o 11 689 osób, zatem spadek liczby bezrobotnych w tej grupie osób był znaczny i wyniósł 19,2%. W zbliżonym stopniu w rejestrach ubyło też poszukujących pracy niepełnosprawnych niepozostających w zatrudnieniu – w końcu 2024 r. takich osób było 7 225, ich liczba r/r spadła o 17,0%.

Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2025 r. poz. 214) przewidywała regulacje dotyczące OzN.

Zgodnie z przepisami ww. ustawy OzN zarejestrowane w powiatowym urzędzie pracy jako poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu mogły korzystać m. in.: ze szkoleń, staży, przygotowania zawodowego dorosłych, badań lekarskich lub psychologicznych (mających na celu stwierdzenie zdolności do wykonania pracy, uczestnictwa w danej formie aktywizacji zawodowej oraz mających na celu określenie szczególnych predyspozycji psychofizycznych wymaganych do wykonania zawodu), zwrotu kosztów przejazdu do pracodawcy i powrotu do miejsca zamieszkania w przypadku podjęcia pracy w innym miejscu niż miejsce zamieszkania, studiów podyplomowych, szkoleń na podstawie trójstronnych umów szkoleniowych zawieranych pomiędzy starostą, pracodawcą i instytucją szkoleniową, bonu szkoleniowego oraz bonu stażowego. Jednakże OzN w niewielkim stopniu korzystały z form pomocy w zakresie edukacji ustawicznej. Z danych statystycznych wynika, że w 2024 r. jedynie 1 057 bezrobotnych OzN i 154 OzN zarejestrowanych jako poszukujące pracy ukończyły szkolenie, co stanowi 4,1% wszystkich bezrobotnych i poszukujących pracy, którzy ukończyli szkolenie w tym czasie.

OzN chętnie korzystały z poradnictwa indywidualnego. W 2024 r. z tej formy pomocy skorzystało 11 076 niepełnosprawnych bezrobotnych (6,0% wszystkich bezrobotnych, którzy skorzystali z tej pomocy). W ramach usług poradnictwa zawodowego:

- 4 007 niepełnosprawnych bezrobotnych uczestniczyło w grupowych spotkaniach informacyjnych (6,0%),
- 2 794 niepełnosprawnych bezrobotnych skorzystało z porady grupowej (6,7%),
- 742 niepełnosprawnych bezrobotnych skorzystało z badań testowych (3,9%),
- 108 niepełnosprawnych bezrobotnych rozpoczęło szkolenie z zakresu umiejętności poszukiwania pracy (8,3%).

Zarejestrowani w urzędach pracy bezrobotni niepełnosprawni korzystali również ze szkoleń zawodowych i staży. W 2024 r. szkolenia ukończyło 1 057 bezrobotnych niepełnosprawnych (3,6% wszystkich bezrobotnych, którzy ukończyli szkolenie w tym czasie), z liczby tej 511 osób podjęło pracę w trakcie szkolenia lub do 3 miesięcy po jego ukończeniu.

Szkolenia ukończyło również 154 niepełnosprawnych poszukujących pracy, z czego 7 osób podjęło pracę w trakcie lub do 3 miesięcy po ukończeniu szkolenia. Staże w 2024 r. ukończyło 3 324 bezrobotnych niepełnosprawnych (niepełnosprawni stanowili 4,4% wszystkich bezrobotnych, którzy ukończyli staże), z tego 2 539 osób podjęło pracę w trakcie stażu lub do 3 miesięcy po jego ukończeniu. Staże ukończyło też 556 niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu, a z liczby tej 72 osoby podjęły pracę w trakcie lub po ukończeniu szkolenia. W 2024 r. udział w programach regionalnych

ukończyły 93 OzN (co stanowiło 3,2% wszystkich bezrobotnych, którzy ukończyli te programy), natomiast programy specjalne zakończyło 21 osób (5,4% bezrobotnych, którzy ukończyli programy specjalne).

Mając na uwadze szczególne potrzeby OzN na rynku pracy, a w szczególności potrzebę kompleksowego wsparcia tej grupy w aktywizacji zawodowej, w 2024 r. w MRPiPS kontynuowane były prace nad koncepcją realizacji dwóch projektów, które będą realizowane w ramach programu FERS.

Głównym celem działań w obszarze tworzenia otoczenia sprzyjającego skutecznej aktywizacji zawodowej OzN jest poprawa dostępności usług rynku pracy i wsparcia zawodowego dla OzN.

W 2024 r. rozpoczęto realizację dwóch projektów, które będą realizowane w ramach programu FERS:

- 1) „Wypracowanie oraz wdrożenie jednolitych standardów jakości funkcjonowania instytucji rynku pracy (publicznych służb zatrudnienia i OHP) oraz systemu ich monitorowania”.

Założeniem projektu jest wypracowanie jednolitego standardu jakości funkcjonowania PSZ uwzględniającego moduł obsługi OzN wraz z opisem funkcjonalności narzędzia informatycznego umożliwiającego monitorowanie jego efektywności.

Celem projektu jest otrzymanie wysokiej jakości usług, które będą odpowiadały na potrzeby klientów, w tym OzN.

Uwzględnienie modułu dotyczącego OzN jest niezbędne z uwagi na szczególną sytuację tej grupy osób na rynku pracy. Moduł zawierać będzie standard obsługi klientów oraz potencjalnych klientów urzędów pracy, w tym z niepełnosprawnością oraz sposoby komunikacji i współpracy adekwatnie do wymogów dostępności.

- 2) „Rozwój kwalifikacji i kompetencji pracowników instytucji rynku pracy w zakresie profesjonalizacji wsparcia świadczonego na rzecz osób będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy”.

Ze względu na potrzebę zapewnienia większego dostępu do rynku pracy dla osób pozostających bez zatrudnienia (również OzN), w szczególności skoncentrowania działań na rzecz osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, wymaga wyposażenia pracowników PSZ w odpowiednie kwalifikacje i kompetencje dotyczące pracy z tą grupą klientów. W ramach projektu pracownicy PSZ odpowiedzialni za tworzenie polityki zatrudnieniowej dla osób będących w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy oraz bezpośrednio udzielający wsparcia osobom z tych grup docelowych, zostaną skierowani na studia podyplomowe, w ramach których zdobędą wiedzę oraz praktyczne umiejętności (metody i narzędzia) dotyczące pracy z osobami w szczególnej sytuacji na rynku pracy.

W 2024 r. PFRON udzielił dofinansowania do wynagrodzeń 254 159 pracowników niepełnosprawnych w kwocie 3 488 112 226,47 zł łącznie dla pracodawców z otwartego rynku pracy i pracodawców o statusie zakładu pracy chronionej. W podziale na pracodawców z otwartego rynku pracy i pracodawców o statusie zakładu pracy chronionej dane przedstawiały się następująco:

- dla pracodawców z otwartego rynku pracy dofinansowanie do wynagrodzeń objęło 173 613 pracowników niepełnosprawnych w łącznej kwocie 2 153 093 418,49 zł,
- dla pracodawców posiadających status zakładu pracy chronionej dofinansowanie do wynagrodzeń objęło 94 535 pracowników niepełnosprawnych w łącznej kwocie 1 334 970 157,98 zł.

Powyższa liczba pracowników na obu rynkach była nieco wyższa od faktycznej, co wynikało z migracji pracowników, bądź zmiany statusu pracodawcy w trakcie roku (z tego powodu niektórzy pracownicy mogli być wykazani dwa razy). Nie wpływa to jednak w istotnym stopniu na faktyczną liczbę pracowników niepełnosprawnych objętych wsparciem, tj. 254 159.

W tym samym roku pracodawcy zgłosili we wnioskach o dofinansowanie średniomiesięcznie 198 622,45 pracowników niepełnosprawnych w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy. W podziale na stopnie niepełnosprawności dane przedstawiały się następująco:

- 11 525,74 pracowników ze znacznym stopniem niepełnosprawności bez schorzeń szczególnych, co stanowiło 5,80% ogółu,
- 8 534,20 pracowników ze znacznym stopniem niepełnosprawności ze schorzeniami szczególnymi, co stanowiło 4,30% ogółu,
- 90 668,04 pracowników z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności bez schorzeń szczególnych, co stanowiło 45,65% ogółu,
- 42 402,32 pracowników z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności ze schorzeniami szczególnymi, co stanowiło 21,35% ogółu,
- 37 059,91 pracowników z lekkim stopniem niepełnosprawności bez schorzeń szczególnych, co stanowiło 18,66% ogółu,
- 8 432,23 pracowników z lekkim stopniem niepełnosprawności ze schorzeniami szczególnymi, co stanowiło 4,25% ogółu.

W ramach tworzenia systemu wsparcia zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej OzN PFRON zlecał zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej organizacjom pozarządowym na podstawie art. 36 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2026 r. poz. 884), zwanej dalej „ustawą o rehabilitacji (...)”. Dotyczyło to realizacji zadań, o których mowa w § 1 pkt 6 oraz pkt 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1945):

- 1) „Organizowanie i prowadzenie zintegrowanych działań na rzecz włączania osób niepełnosprawnych w rynek pracy, w szczególności przez:
 - a) doradztwo zawodowe,
 - b) przygotowanie i wdrożenie indywidualnego planu drogi życiowej i zawodowej,
 - c) prowadzenie specjalistycznego poradnictwa zawodowego i pośrednictwa pracy, mających na celu przygotowanie do aktywnego poszukiwania pracy i utrzymania w zatrudnieniu osób niepełnosprawnych.”
- 2) „Organizowanie i prowadzenie szkoleń, kursów, warsztatów, grup środowiskowego wsparcia oraz zespołów aktywności społecznej dla osób niepełnosprawnych – aktywizujących zawodowo i społecznie te osoby.”

Zlecenie zadań następuje po przeprowadzeniu otwartego konkursu. Konkurs ogłaszany jest zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. W przypadku konkursów ogłaszanych przez PFRON wskazane powyżej zadania muszą być zgłaszane do PFRON w formie projektów. Cele tych projektów muszą zawierać się w kierunku pomocy 1: wejście OzN na rynek pracy. Dofinansowaniu podlegają projekty obejmujące wsparcie w podjęciu i utrzymaniu zatrudnienia przez OzN. Efektem jest wejście OzN na rynek pracy.

Wnioskodawcy muszą zakładać w projektach osiągnięcie rezultatu tj. liczby OzN, którzy zostaną zatrudnieni w wyniku realizacji projektu, na poziomie nie mniejszym niż 20% OzN objętych wsparciem, przy czym faktyczna efektywność zatrudnienia jest weryfikowana i mierzona po zakończeniu wszystkich okresów realizacji projektów (w przypadku projektów wieloletnich).

W 2024 r. PFRON dofinansował realizację projektów, zakładających objęcie wsparciem 26 598 OzN.

W 2024 r. podjęto intensywne działania na rzecz wdrożenia rozwiązań dotyczących zatrudnienia wspomagane.

Została przygotowana i zatwierdzona fiszka projektu FERS „Standaryzacja modelu zatrudnienia wspomaganego w Polsce” oraz złożony został wniosek o dofinansowanie projektu FERS na realizację projektu, który został zatwierdzony przez Instytucję Pośredniczącą. Rozwiązania te pozwolą wdrożyć model zatrudnienia wspomaganego jako trwałe rozwiązanie wspierające aktywność zawodową OzN w Polsce. Jest to instrument nieobecny dotychczas w trwałym i ogólnodostępnym systemie instrumentów kierowanych do OzN. Zakończenie projektu przewidziano na 2029 r.

Po wypracowaniu wstępnej wersji Modelu zatrudnienia wspomaganego, założono realizację kolejnego projektu FERS dotyczącego testowego wdrożenia do systemu wsparcia OzN usługi zatrudnienia wspomaganego, zgodnie z standardami określonymi w Modelu, poprzez kontraktowanie i realizację usługi zatrudnienia wspomaganego i wdrożenie tych rozwiązań (do połowy 2029 r.). Działania te umożliwią przetestowanie, a następnie skorygowanie i uzupełnienie modelu przed ostatecznym wprowadzeniem go do krajowego systemu wsparcia OzN.

W 2024 r. kontynuowana była realizacja programu „STABILNE ZATRUDNIENIE – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”. W okresie sprawozdawczym Rada Nadzorcza PFRON wprowadziła zmiany w programie polegające na:

- bezterminowemu przedłużeniu realizacji programu,
- zwiększeniu łącznej wysokości dofinansowania ze środków PFRON kosztów działań aktywizacyjnych bez dodatku motywacyjnego w ramach modułu I „Instytucje” do kwoty 50 000 zł na jednego zatrudnionego, na pełny wymiar czasu pracy, beneficjenta ostatecznego.

W 2024 r. kontynuowano realizację modułu I „Instytucje” poprzez udzielanie pomocy finansowej w formie dofinansowania kosztów działań aktywizacyjnych wnioskodawcom, którzy w ramach programu zatrudnili OzN na okres co najmniej 12 miesięcy.

Do oddziałów PFRON wpłynęło 27 wniosków o dofinansowanie w ramach modułu I „Instytucje” na kwotę 1 119 989,54 zł. Zawarto 26 umów z wnioskodawcami na łączną kwotę 1 048 363,84 zł.

W ramach modułu II „Staże zawodowe” kontynuowano realizację trzech projektów, dofinansowanych ze środków PFRON w konkursie nr 1/2023 pn. „Stażysta Plus”. Od początku realizacji do 31 grudnia 2024 r. w projektach dofinansowanych w tym konkursie zrekrutowano łącznie 411 beneficjentów ostatecznych, spośród których 379 skierowano na staż zawodowy.

Ponadto 15 października 2024 r. ogłoszono konkurs nr 1/2024 pn. „Stażysta Plus” z uwzględnieniem deklaracji przyjęcia OzN na staże zawodowe złożonych przez 54 urzędy administracji rządowej w odpowiedzi na zaproszenia, które PFRON skierował do dyrektorów generalnych 65 urzędów. Wzorem poprzednich konkursów zaoferowane przez urzędy stanowiska stażowe (łącznie 433) podzielono na pakiety.

Na konkurs nr 1/2024 pn. „Stażysta Plus” wpłynęło jedenaście wniosków. Pozytywną ocenę formalną i merytoryczną uzyskało siedem wniosków, a negatywną ocenę – cztery wnioski. Komisja konkursowa zarekomendowała Zarządowi PFRON do dofinansowania trzy wnioski (po jednym z każdego pakietu stanowisk stażowych).

Wykorzystane środki PFRON w wysokości: 11 673 828,65 zł.

7. ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO UWZGLĘDNIAJĄCEGO KONIECZNOŚĆ PONOSZENIA ZWIĘKSZONYCH KOSZTÓW WYNIKAJĄCYCH Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, JAK RÓWNIEŻ UWZGLĘDNIENIA TYCH KOSZTÓW W SYSTEMIE PODATKOWYM

Obowiązujące od 1 stycznia 2022 r. przepisy w zakresie zmniejszenia i zawieszenia renty socjalnej w przypadku osiągania przychodów są analogiczne, jak w przypadku osób uprawnionych do renty z tytułu niezdolności do pracy czy też wcześniejszej emerytury. Ustawą z dnia 27 września 2024 r. o zmianie ustawy o rencie socjalnej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1615), wprowadzono dodatek dopełniający w wysokości 2520 zł przysługujący osobie uprawnionej do renty socjalnej, będącej całkowicie niezdolną do pracy oraz do samodzielnej egzystencji. Kwota dodatku jest waloryzowana (od 1 marca 2025 r. dodatek wynosi 2610,72 zł). Zmiany w tym zakresie przyczyniają się do poprawy sytuacji ekonomicznej rencistów socjalnych. Realizacja zadań w tym obszarze wymaga dalszych działań legislacyjnych, finansowych i systemowych, celem zapewnienia kompleksowego i trwałego wsparcia OzN, które nie posiadają uprawnień do renty socjalnej.

Należy uznać, że ostateczny cel poprawy sytuacji rencistów socjalnych został w znacznym stopniu osiągnięty.

Działanie polegające na modyfikacji systemu świadczeń dla opiekunów OzN zostało w dużej mierze zrealizowane. Od stycznia 2024 r. wprowadzono nowe przepisy pozwalające opiekunom dzieci z niepełnosprawnościami w wieku do ukończenia 18 roku życia na łączenie aktywności zawodowej z jednoczesnym pobieraniem świadczenia pielęgnacyjnego na nowych zasadach. Reforma umożliwia godzenie życia zawodowego i rodzinnego oraz poprawia sytuację finansową tych rodzin. W 2024 r. przeciętnie wypłacano 43 500 nowych świadczeń miesięcznie, a roczne wydatki wyniosły ponad 1,8 mld zł.

W 2024 r. kontynuowano ponadto dwa programy wspierające społeczny rynek najmu –SBC i BSK. W ramach SBC planuje się utworzenie 150 mieszkań adresowanych do rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością, natomiast w ramach BSK – 29 lokali z przeznaczeniem dla rodzin objętych programem kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”. Choć dokładna liczba faktycznie zasiedlonych mieszkań przez OzN pozostaje nieznana, działania te należy ocenić jako częściowo skuteczne.

Realizacja programów resortowych MRPiPS "Opieka wytchnieniowa", finansowanych ze środków FS, w znaczący sposób przyczyniła się do wsparcia OzN oraz ich rodzin. Programy były realizowane przez JST i NGO.

W ramach programu dla JST pobyt dzienny i całodobowy zorganizowały 1 417 gminy/powiaty, oferując usługi dla 22 471 OzN, w tym dla 4 190 dzieci oraz 18 281 osób dorosłych. Wysokość środków przekazanych na Program „Opieka wytchnieniowa” dla JST – edycja 2024, zgodnie z zawartymi umowami wyniosła 188 284 tys. zł.

W ramach programu dla NGO pobyt dzienny i całodobowy zorganizowało 137 NGO, oferując usługi dla 7 697 OzN, w tym dla 1 490 dzieci oraz 6 207 osób dorosłych. Na realizację Programu „Opieka wytchnieniowa” dla Organizacji Pozarządowych – edycja 2024 zaangażowano środki w wysokości 73 890 tys. zł.

W 2024 r. realizowane były również programy resortowe MRPiPS pn. „Asystent Osobisty Osoby z Niepełnosprawnością” dla JST i NGO.

Program dla JST realizowany był przez 1 717 gmin/powiatów, a wysokość środków FS przeznaczona na to zadanie wyniosła 755 326 tys. zł. W ramach programu dla NGO dofinansowanie otrzymało 205 organizacji pozarządowych w łącznej kwocie wynoszącej 224 728 tys. zł. Wsparciem w ramach obydwu programów objęto 56 224 OzN, w tym 45 606 OzN w ramach programu dla JST oraz 10 618 OzN w ramach programu dla NGO.

W ramach FERS PFRON rozpoczął realizację projektu „Urlop od opieki. Model turystyki wytchnieniowej. W ramach projektu opracowany zostanie „Model turystyki wytchnieniowej”, który zostanie przetestowany z udziałem 2400 osób. Przewidziano wdrożenie modelu w 24 podmiotach. To ważny krok w kierunku systemowego wsparcia, zgodny z założeniami Karty Praw OzN.

Pomimo uchwalenia odpowiednich przepisów w obszarze mieszkalnictwa wspomaganego w 2024 r., nie rozdysponowano środków finansowych, co uniemożliwiło realizację działań. Ustalono jednak podstawy prawne i dokonano rozeznania potrzeb JST.

Kontynuowano rozwój COM w ramach programu resortowego MRPiPS „Centra opiekuńczo-mieszkalne”, finansowanych ze środków FS. Na koniec 2024 r. funkcjonowało 69 centrów, które zapewniały wsparcie 1 375 OzN, w tym 811 osobom w formie opieki dziennej i 564 osobom w ramach pobytu całodobowego. Na realizację programu w 2024 r. przeznaczono 117 587 tys. zł, w tym 63 096 tys. zł na utworzenie oraz 54 491 tys. zł na funkcjonowanie COM.

Zrealizowano działania w zakresie tworzenia nowych środowiskowych domów samopomocy oraz klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi, tworząc 457 nowych miejsc. W 2024 r. na rozwój sieci ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi dokonano podziału środków rezerwy celowej budżetu państwa w wysokości 28 090 659, 60 zł. W ramach przedmiotowej rezerwy utworzono ogółem 9 środowiskowych domów samopomocy oraz 2 kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Utworzono ogółem 459 nowych miejsc. Ponadto, na koniec 2024 r. w Polsce funkcjonowały 874 środowiskowe domy samopomocy na 34 068 miejsc, z których skorzystało 37 690 osób.

8. ŻYCIA W ŚRODOWISKU WOLNYM OD BARIER FUNKCJONALNYCH.

W 2024 r. odnotowano wyraźne postępy w obszarze wdrażania uniwersalnego projektowania oraz likwidacji barier architektonicznych. Kluczowym osiągnięciem było wejście w życie nowelizacji rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1225, z późn. zm.), która wprowadziła m. in. obowiązek tworzenia tzw. „komfortek” („komfortki” to specjalnie zaprojektowane pomieszczenia higieniczno-sanitarne, które umożliwiają bezpieczne przewinięcie osoby dorosłej ze szczególnymi potrzebami) oraz zapewniania dostępnych placów zabaw przy nowych inwestycjach mieszkaniowych.

Równolegle kontynuowane były prace nad kompleksową nowelizacją przepisów techniczno-budowlanych z udziałem zespołów eksperckich i grup roboczych.

Realizowany przez PFRON Program „Dostępna przestrzeń publiczna” (łącznie 800 dofinansowanych projektów) oraz realizowany przez MSWiA projekt pn. „Dostępny samorząd 2.0” (wartość projektu współfinansowanego ze środków UE – 100 mln zł) wskazują na wzrost zainteresowania praktycznym wdrażaniem rozwiązań dostępnościowych w JST. Zasięg tych działań – choć ograniczony do wybranych regionów – należy traktować jako istotny krok w stronę upowszechnienia standardów dostępności w JST.

Pozytywnie wyróżnia się działalność Funduszu Dostępności – w 2024 r. zawarto 100 umów na 119 000 000 zł, co przekłada się na liczne inwestycje poprawiające dostępność budynków użyteczności publicznej i mieszkalnictwa. Jednocześnie ograniczona dostępność środków pozostaje barierą dla dalszego skalowania inicjatywy.

Kontynuowano działania dotyczące wdrażania ustawy dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1411, z późn. zm.), zwanej dalej ustawą o zapewnianiu dostępności. Przeprowadzono monitoring skuteczności ustawy, wydano kolejne certyfikaty, a także zaplanowano zmiany legislacyjne służące jej doprecyzowaniu. Szczególnie istotne było wzmocnienie roli koordynatorów ds. dostępności oraz przygotowanie narzędzi do monitorowania i raportowania.

W ramach postępowania skargowego PFRON rozpatrzył skargi na podmioty publiczne, które nie zapewniły dostępności architektonicznej lub informacyjno-komunikacyjnej.

W 2024 r. wpłynęło łącznie 66 skarg, w tym 33 dotyczyło dostępności architektonicznej, 30 dostępności informacyjno-komunikacyjnej, a pozostałe 3 braku obu tych dostępności. Rozpatrzono łącznie 47 spraw, w tym 28 na brak dostępności architektonicznej, 17 na brak dostępności informacyjno-komunikacyjnej i 2 o charakterze mieszanym.

W ramach rozpatrywania skarg w 2024 r. podjęto:

- 5 decyzji nakazujących zapewnienie dostępności,
- 1 decyzję odmawiającą nakazania zapewnienia dostępności,
- 11 decyzji umarzających postępowanie skargowe.

Ponadto udzielono wsparcia merytorycznego pracownikom oddziałów PFRON, a także pozyskano opinie prawne, przygotowywano, konsultowano i wdrażano rozwiązania proceduralne, zapewniające możliwość podejmowania niezbędnych czynności w postępowaniach.

W 2024 r. kontynuowano nabór kandydatów na listy biegłych i mediatorów w postępowaniach skargowych na brak dostępności. Na koniec 2024 r. na liście znalazło się 11 biegłych i 91 mediatorów.

W ramach działań w obszarze infrastruktury instytucji publicznych, edukacyjnych i penitencjarnych zrealizowano wiele konkretnych przedsięwzięć: od inwestycji w sądach i zakładach poprawczych, przez modernizację jednostek penitencjarnych i pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia i Policijnych Izb Dziecka, aż po rozbudowę systemu placówek żłobkowych dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami.

Należy odnotować również postęp w realizacji działań odpowiadających na potrzeby zwiększenia mobilności OzN. Działania dotyczyły zarówno systemowego zwiększania dostępności transportu publicznego jak i wsparcia indywidualnej mobilności.

W 2024 r. kontynuowano wdrażanie działań prowadzących do zwiększenia dostępności komunikacji, informacji oraz treści cyfrowych dla OzN.

Przeprowadzono ustawowy monitoring stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych – szczegółowo przebadano 100 stron oraz 45 aplikacji oraz ponad 98 tys. stron w trybie uproszczonym. Chociaż żadna z badanych stron i aplikacji nie była w pełni zgodna z wymogami ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1440), monitoring pozwolił na ocenę aktualnego stanu i wskazanie obszarów do poprawy. Ponadto zainicjowano projekty systemowego kształcenia 2 200 specjalistów ds. dostępności oraz opracowania wytycznych wdrażania dostępności cyfrowej, co wpisuje się w cele SOzN do 2030 r.

Podjęto intensywne działania na rzecz utworzenia Centrum Komunikacji dla OzN w celu zaspokojenia potrzeby w zakresie komunikacji OzN na równi z innymi osobami oraz likwidacji barier, które napotykają osoby z różnego rodzaju niepełnosprawnościami podczas komunikacji z innymi uczestnikami życia społecznego, w tym z podmiotami instytucjonalnymi, we wszystkich sferach życia. Centrum będzie realizować potrzeby zapewnienia wsparcia w zakresie komunikacji osób głuchych, słabosłyszących, niewidomych, słabowidzących, głuchoniewidomych, niemych (niemówiących), mających trudności w korzystaniu z narządu mowy, OzN sensoryczną, intelektualną czy w spektrum autyzmu. W 2024 r. zatwierdzona została fiszka projektu FERS „Centrum Komunikacji dla OzN” oraz złożony został wniosek o dofinansowanie projektu FERS na realizację projektu, który został zatwierdzony przez Instytucję Pośredniczącą w dniu 30 grudnia 2024 r.

Zakończono proces legislacyjny ustawy wdrażającej Europejski Akt o Dostępności, uchwalonej 26 kwietnia 2024 r. Równolegle prowadzono intensywne działania informacyjne i konsultacyjne z przedstawicielami biznesu, NGO oraz instytucjami nadzoru rynku. To jeden z kluczowych etapów SOzN, który istotnie wspiera wdrażanie horyzontalnych standardów dostępności w sektorze prywatnym i publicznym. W grudniu 2024 r. PFRON w partnerstwie z Urzędem Komunikacji Elektronicznej podpisał z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej umowę na realizację projektu „Budowa i rozwój systemu nadzoru w zakresie dostępności produktów i usług”. Celem projektu jest skuteczne uruchomienie systemu nadzoru rynku w 25 organach tworzących system nadzoru rynku. Projekt jest realizowany w ramach Programu FERS 2021-2027, Priorytet: 03. Dostępność i usługi dla OzN, Działanie: 3.3 Systemowa poprawa dostępności. Będzie wdrażany do 30 czerwca 2027 r.

Kontynuowano także wdrażanie przepisów o dostępności programów telewizyjnych i usług VOD³ zgodnie z harmonogramem ustawowym. Od 2024 r. obowiązuje wymóg dostępności 50% czasu antenowego. Platforma 35mm.online spełnia standard WCAG 2.0 na poziomie AAA⁴ i udostępnia treści audiowizualne z audiodeskrypcją, napisami i transkrypcjami.

³ "Video on Demand", czyli wideo na żądanie - usługa, która umożliwia oglądanie filmów, seriali i innych treści w dowolnym momencie, bez konieczności dostosowywania się do tradycyjnego harmonogramu emisji telewizyjnej.

⁴ Poziom WCAG 2.0 AAA to najwyższy i najbardziej rygorystyczny poziom zgodności z wytycznymi Web Content Accessibility Guidelines (WCAG), który zawiera dodatkowe kryteria sukcesu mające na celu zapewnienie maksymalnej dostępności.

OWiT oraz CIDON kontynuowały swoją działalność w 2024 r., oferując kompleksowe wsparcie doradcze, edukacyjne i technologiczne dla OzN. Zrealizowane zadania obejmowały doradztwo w zakresie dostępnych technologii wspomagających, organizację szkoleń oraz pomoc w doborze sprzętu i oprogramowania. W 2024 r. OWiT-y udzieliły wsparcia 2 690 OzN oraz przeprowadzono ponad 4 000 testów sprzętu. Ponadto, zrealizowano 3 451 instruktaży i szkoleń, a także dokonano 11 601 porad z zakresu problematyki OzN, w tym dla rodzin i opiekunów. Działania te zgodne są z celami SOzN, zwiększając dostępność do technologii wspomagających oraz podnosząc kompetencje osób i instytucji zaangażowanych w wsparcie zawodowe OzN.

CIDON stanowią istotne ogniwo wsparcia w realizacji założeń SOzN, oferując porady, szkolenia i wsparcie w zakresie rehabilitacji zawodowej. W 2024 r. realizowano zlecone zadania, m. in. wsparcie dla pracodawców, pracowników i OzN w zakresie dostępności usług, orzecznictwa, sprzętu ortopedycznego i rehabilitacyjnego, a także organizowanie spotkań z instytucjami współpracującymi. Centra udzieliły ponad 20 124 porad i wydały 1 842 opinie. Skierowały również 2 690 osób do OWiT-ów, co wskazuje na dobrze rozwiniętą sieć wsparcia. Działania te są kluczowe w kontekście realizacji priorytetów SOzN, szczególnie w zakresie zwiększenia dostępu do informacji o dostępnych formach wsparcia zawodowego i rehabilitacyjnego.

OzN ubiegające się o dofinansowanie likwidacji barier funkcjonalnych ze środków PFRON złożyły 157 wniosków na łączną kwotę 1 097 662 zł. Starostowie 26 powiatów przyznali dofinansowanie 124 beneficjentom na kwotę 662 835 zł. W ramach tego zadania została wypłacona kwota w wysokości 326 819 zł na dofinansowanie usług tłumacza migowego lub tłumacza – przewodnika, z której skorzystało 89 OzN, w tym: 9 mieszkańców wsi oraz 46 kobiet. W porównaniu do roku poprzedniego wykorzystanie środków na ten cel wzrosło o 152 %, tj. o kwotę w wysokości 197 168 zł.

OzN ubiegające się o dofinansowanie złożyły 47 488 wniosków na łączną kwotę 450 371 364 zł. Starostowie 380 powiatów podpisali 32 709 umów na wartość 183 637 609 zł. Beneficjentom w liczbie 31 619 osób zostały wypłacone środki na likwidację barier w kwocie 173 687 874 zł, z tego:

- barier architektonicznych w kwocie 95 125 080 zł dla 8 392 osób – średnie dofinansowanie 11 335 zł,
- barier w komunikowaniu się w kwocie 28 332 426 zł dla 1 475 osób – średnie dofinansowanie 2 469 zł,
- barier technicznych w kwocie 50 230 368 zł dla 11 752 osób - średnie dofinansowanie 4 274 zł.

W ogólnej liczbie 31 619 OzN, które skorzystały z dofinansowania likwidacji barier funkcjonalnych stanowiły:

- 26 205 dorosłe OzN, w tym: 11 397 mieszkańców wsi, 15 747 kobiet,
- 5 414 dzieci i młodzież niepełnosprawna.

W 2024 r. z budżetu MSWiA dofinansowywane były przedsięwzięcia inwestycyjne w obiektach podmiotów leczniczych MSWiA, w zakresie niwelowania barier funkcjonalnych lub podwyższenia dostępności dla OzN.

Do przedsięwzięć inwestycyjnych realizowanych w 2024 r. przez podmioty lecznicze MSWiA i dofinansowywanych przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, których zakres rzeczowy miał na celu między innymi dostosowanie pomieszczeń do wymogów określonych w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1411, z późn. zm.), zwanej dalej ustawą o zapewnieniu dostępności, należą m.in. działania:

- dostawa i montaż dźwigu osobowego w budynku nr 2 – przychodnia SP ZOZ MSWiA w Gdańsku,
- dostosowanie budynków SP ZOZ MSWiA w Poznaniu im. prof. Ludwika Bierkowskiego i SP ZOZ MSWiA w Łodzi do przepisów ustawy o zapewnieniu dostępności,

- dostosowanie infrastruktury Kliniki Onkologii i Immunoonkologii oraz Oddziału Klinicznego Chirurgii Ogólnej z Pododdziałem Chorób Piersi zgodnie z przepisami prawa wobec zagrożeń epidemicznych w Szpitalu Klinicznym MSWiA z W-MCO w Olsztynie.

Obiekty pozostające w dyspozycji podmiotów leczniczych MSWiA na potrzeby udzielania świadczeń zdrowych w rodzaju stacjonarnej i ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, w tym dla pacjentów z różnego rodzaju niepełnosprawnościami, przystosowane są do ich potrzeb w różnym zakresie (całkowicie lub w trakcie przystosowywania).

Zakresy dostępności obejmują m.in.: dostawę i montaż dźwigu, modernizację podnośnika pionowego, przebudowę schodów czy dostosowanie sal.

9. POSIADANIA SAMORZĄDNEJ REPREZENTACJI SWEGO ŚRODOWISKA ORAZ DO KONSULTOWANIA Z NIM WSZELKICH PROJEKTÓW AKTÓW PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

OzN oraz ich rodziny i najbliższe otoczenie mają ustawowo zagwarantowaną możliwość posiadania samorządnej reprezentacji swojego środowiska m. in. w formie tworzonych organizacji pozarządowych o charakterze lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (np. stowarzyszeń, fundacji).

Przedstawiciele organizacji pozarządowych OzN lub działających na ich rzecz mogą uczestniczyć – z mocy prawa lub na zaproszenie – w zespołach i organach doradczych administracji publicznej, w tym w KRKON.

KRKON działa na podstawie przepisów ustawy o rehabilitacji (...) oraz rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 października 2016 r. w sprawie Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. poz. 1783). Jest organem opiniodawczo-doradczym Pełnomocnika.

W ramach KRKON powstały następujące zespoły problemowe:

- do spraw aktywizacji zawodowej OzN, do którego zadań należy m. in.: wyznaczenie obszarów i kierunków zmian w systemie aktywizacji zawodowej OzN, zgodnie z Konwencją oraz opracowanie propozycji rozwiązań prawnych i pozaprawnych, zgodnych z Konwencją, odpowiadających na indywidualne potrzeby pracowników z niepełnosprawnościami i zatrudniających ich pracodawców,
- analizy systemu ustalania potrzeby wsparcia OzN zajmujący się: analizą istniejących rozwiązań ustawy o świadczeniu wspierającym oraz ustawy o rehabilitacji (...) w zakresie procedury ustalania potrzeby wsparcia, analizą danych z wojewódzkich zespołów ustalających potrzebę wsparcia oraz innych dostępnych informacji na temat ich działania, opracowaniem propozycji zmian w zakresie systemu ustalania potrzeby wsparcia (w tym w zakresie możliwości przekazywania przez Pełnomocnika wytycznych do zespołów ustalających), opracowaniem wytycznych do pracy dla zespołów ustalających potrzebę wsparcia,
- do spraw wsparcia organizacji pozarządowych działających na rzecz OzN z zadaniami dotyczącymi: analizy sytuacji i istniejących form wsparcia dla organizacji pozarządowych działających na rzecz OzN, opracowania propozycji systemowych rozwiązań wspierających organizacje pozarządowe działające na rzecz OzN, szczególnie w obszarze wsparcia w bieżącej działalności oraz w zakresie zapewniania dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, przygotowania kierunków zmian w obszarze zlecania przez PFRON realizacji zadań na podstawie art. 36 ustawy o rehabilitacji (...),
- do spraw deinstytucjonalizacji i mieszkalnictwa mający za zadanie: analizę prowadzonych obecnie prac i działań w zakresie deinstytucjonalizacji i mieszkalnictwa, w tym kluczowych dokumentów strategicznych oraz rozwiązań wypracowanych w PO WER 2.6, opracowanie propozycji systemowych rozwiązań w zakresie mieszkalnictwa OzN, zgodnych z Konwencją oraz Komentarzem Generalnym nr 5 do Konwencji, monitoring procesu legislacyjnego projektu ustawy o asystencji osobistej OzN pod kątem zgodności rozwiązań z Konwencją oraz Komentarzem Generalnym nr 5 do Konwencji oraz przygotowanie propozycji rozwiązań w zakresie usług środowiskowych umożliwiających skuteczną deinstytucjonalizację, z uwzględnieniem rozwiązań wypracowanych w PO WER 2.6.

Polska Rada Języka Migowego.

PRJM działa na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2023 r. poz. 20) oraz zarządzenia nr 4 Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 marca 2012 r. w sprawie sposobu i trybu działania Polskiej Rady Języka Migowego (Dz. Urz. MRPiPS poz. 4). Rada jest organem doradczym ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

W 2024 r. członkowie PRJM na posiedzeniach pracowali głównie nad zmianami w ustawie o języku migowym i innych środkach komunikowania się oraz podjęli temat związany z certyfikacją tłumaczy języka migowego.

Spółeczne Rady do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Rady te funkcjonują na podstawie ustawy o rehabilitacji (...) w każdym samorządzie województwa i w samorządzie powiatowym, jako organ opiniodawczo - doradczy każdego marszałka i starosty.

W skład rady wchodzi m. in. przedstawiciele organizacji pozarządowych działających na terenie danego województwa i powiatu.

Spółeczne Rady do Spraw Osób Niepełnosprawnych m. in. opiniują – w zakresie potrzeb OzN – projekty uchwał i programów przyjmowanych przez sejmik województwa i powiatową radę. Przedstawiciele OzN m. in. współdecydują o ostatecznej treści corocznej uchwały samorządu województwa i samorządu powiatowego określającej zadania dofinansowywane ze środków PFRON.

Warto nadmienić, że OzN, w szczególności za pośrednictwem organizacji pozarządowych, biorą aktywny udział w pracach legislacyjnych dotyczących bezpośrednio lub pośrednio OzN korzystając z ustawowego prawa do konsultowania wszelkich projektów aktów prawnych ich dotyczących. Konsultacje projektów aktów prawnych przeprowadzane były zgodnie z przepisami art. 19 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz. U. z 2026 r. poz. 549) oraz art. 16 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o organizacjach pracodawców (Dz. U. z 2025 r. poz. 423, z późn. zm.).

OzN uczestniczą także w różnych przedsięwzięciach organizowanych przez organizacje pozarządowe, organizacje pracodawców i związków zawodowych, administrację publiczną i inne instytucje (m. in. w seminariach, konferencjach, spotkaniach roboczych ukierunkowanych tematycznie na rozwiązywanie konkretnych problemów).

Zatem OzN, w większości za pośrednictwem NGO, które współtworzą lub statutowo zajmują się problematyką niepełnosprawności, spełniają ważną rolę w kreowaniu polityki na rzecz OzN na poziomie centralnym, regionalnym i lokalnym.

Organizacje pozarządowe OzN lub działające na rzecz tych osób, świadczą różnorodnego rodzaju usługi, np. w zakresie ochrony zdrowia, rehabilitacji leczniczej, zawodowej i społecznej. NGO prowadzą m. in. przychodnie rehabilitacyjne, zakłady aktywności zawodowej, WTZ, niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, organizują imprezy: sportowe, turystyczne, rekreacyjne oraz w zakresie kultury. Ważną sferą działalności NGO jest wsparcie OzN na rynku pracy.

10. PEŁNEGO UCZESTNICTWA W ŻYCIU PUBLICZNYM, SPOŁECZNYM, KULTURALNYM, ARTYSTYCZNYM, SPORTOWYM ORAZ REKREACJI I TURYSTYCE ODPOWIEDNIO DO SWYCH ZAINTERESOWAŃ I POTRZEB

W 2024 r. odnotowano istotne postępy w realizacji działań w obszarze uczestnictwa OzN w rekreacji i turystyce, kulturze oraz w sporcie.

Parki narodowe wspierały OzN między innymi poprzez: dostosowywanie i utrzymanie infrastruktury turystycznej dostępnej dla OzN, szkolenia dla przewodników turystycznych, kadr parków narodowych i innych obszarów chronionych, a także branży turystycznej w zakresie udostępniania oferty turystycznej do potrzeb OzN, organizację zajęć i wycieczek przeznaczonych dla OzN, możliwość wypożyczenia wózków wspomagających osoby ze szczególnymi potrzebami, współpracę z organizacjami pozarządowymi wspierającymi OzN."

Kluczowe działania koncentrowały się także na zwiększaniu dostępności oferty kulturalnej oraz instytucji kultury. W 2024 r. zanotowano wyraźny postęp w zakresie zwiększania dostępności publicznych instytucji kultury. Wiele instytucji kultury prowadzonych lub współprowadzonych przez MKiDN podejmowało działania systemowe i programowe (np. spektakle z audiodeskrypcją, tłumaczeniem PJM, programy dostępnych warsztatów i wydarzeń kulturalno-edukacyjnych, dostępność architektoniczna).

Kontynuowano również w ramach konkursów dotacyjnych wsparcie projektów zwiększających dostęp do wydarzeń kulturalnych, materiałów audiowizualnych oraz druków. Służą temu głównie mechanizmy programów dotacyjnych MKiDN oraz Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0. (NPRCz 2.0).

W 2024 r. w Programach MKiDN realizowanych było 77 umów (m. in. W ramach programów „Kultura Cyfrowa”, „Literatura”, „Czasopisma”, „Partnerstwo dla książki”), dla których beneficjenci wskazali wprost jako kluczowe "Wspieranie i promowanie działań na rzecz dostępu do dóbr kultury osób niepełnosprawnych". Łączna kwota tych dofinansowań wyniosła 4 309 945,00 zł.

Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0, choć nie skierowany wyłącznie do OzN, zawiera komponenty przewidujące dostępność m. in. poprzez zakup książek w formatach alternatywnych i modernizację bibliotek.

W 2024 r. zanotowano również wyraźny postęp w zakresie zwiększania dostępności publicznych instytucji kultury. Realizowano projekt „Projektowanie uniwersalne kultury – dostępność w instytucjach kultury” (Europejski Fundusz Społeczny i FERS 2021–2027), obejmujący szkolenia, tutoring oraz wsparcie instytucji w tworzeniu strategii dostępności i jej częściowego wdrożenia. Wsparciem objęto 30 instytucji oraz ponad 600 osób.

Dodatkowo, wiele instytucji kultury prowadzonych lub współprowadzonych przez MKiDN podejmowało działania systemowe i programowe (np. spektakle z audiodeskrypcją, tłumaczeniem PJM, dostępność architektoniczna).

W 2024 r. odnotowano również znaczący postęp w zakresie uczestnictwa OzN w sporcie. Zrealizowano szereg programów i inicjatyw finansowanych głównie ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej oraz FS, w tym w zakresie potrzeb dotyczących: zwiększenia dostępności do infrastruktury sportowej, wsparcia uczestnictwa w wydarzeniach sportowych oraz popularyzacji sportu OzN.

Zadanie polegające na wspieraniu szkolenia sportowego i współzawodnictwa objęło 133 wydarzenia rangi Mistrzostw i Pucharów Polski z udziałem 5 138 zawodników.

W 2024 r. realizowany był Program „Kibice Razem”, w ramach którego realizowano działania takie jak organizacja wyjazdów na mecze reprezentacji Polski dla grup kibiców z niepełnosprawnościami, rozwój audiodeskrypcji oraz certyfikację klubów piłkarskich w zakresie dostępności. Odnotowano udział ponad 400 kibiców w zorganizowanych wyjazdach, przeprowadzono dwie wizyty studyjne za granicą oraz liczne działania promocyjno-edukacyjne.

W ramach programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych zrealizowano szeroki pakiet działań: 14 112 osób wzięło udział w zajęciach sekcji sportowych, 26 603 w imprezach sportowych, a 4 705 uczestniczyło w obozach. Wskazuje to na wzrost dostępności regularnych i zorganizowanych form aktywności fizycznej.

Z kolei działania promocyjne – w tym rządowy program „Promocja Sportu Osób z Niepełnosprawnościami” – dotarły do ponad 15 000 000 odbiorców, co znacząco zwiększa społeczną widoczność tej grupy oraz sprzyja przeciwdziałaniu stereotypom.

W 2024 r. w MSiT zrealizowano następujące działania:

„Program wsparcia turystyki” – Edycja 2024

W konkursie wyodrębniono 4 priorytety merytoryczne, w ramach których zrealizowano 12 zadań dotyczących udostępniania usług turystycznych OzN, tj.:

- 1) Działania na rzecz rozwoju i promocji turystyki regionalnej,
- 2) Działania na rzecz popularyzacji, wsparcia i ułatwienia uprawiania turystyki aktywnej w kraju,
- 3) Transformacja cyfrowa w turystyce krajowej i w dziedzinie badań oraz szkoleń na rzecz turystyki,
- 4) Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa turystów podczas wypoczynku na terenie Polski.

Na ten cel wydatkowano na realizację powyższych zadań łącznie kwotę 2 220 475 zł.

"Polskie szlaki turystyczne" Edycja 2024

W 2024 r. MSiT ogłosił Program „Polskie szlaki turystyczne”, którego celem było zwiększenie możliwości uprawiania turystyki społecznej w Polsce poprzez poprawę bezpieczeństwa na szlakach turystycznych, poprawę dostępności turystycznej na obszarach o dużych walorach przyrodniczych dla turystyki społecznej, w tym pieszej, rowerowej, kajakowej oraz zwiększenie dostępności i tworzenie szlaków turystycznych dostosowanych w szczególności do potrzeb osób starszych oraz OzN. Dofinansowaniem objęte zostały następujące rodzaje zadań:

- Zadanie 1 - Renowacja istniejących szlaków turystycznych,
- Zadanie 2 - Wytyczanie nowych szlaków turystycznych.

W ramach Programu, w okresie do 31.12.2024 r., zrealizowano 3 zadania, na które MSiT przyznał dofinansowanie w łącznej wysokości 626 959,22 zł.

„Turystyka bez barier” Edycja 2024

W 2024 r. MSiT ogłosił Program „Turystyka bez barier” - Edycja 2024, którego celem było tworzenie inicjatyw na rzecz likwidacji lub ograniczenia barier uniemożliwiających uprawianie turystyki aktywnej dla odbiorców turystyki społecznej poprzez finansowanie krajoznawczych wyjazdów turystycznych, realizacji akcji turystycznych, szkoleń kadr branży turystycznej, stworzenie warunków dla podnoszenia jakości bazy turystycznej i usług turystycznych oraz wyrównanie szans w dostępie do przestrzeni publicznej w obszarze turystyki, szczególnie na obszarach górskich. Dofinansowaniem objęte były następujące rodzaje zadań:

- Zadanie 1 – „Aktywnie zwiedzamy”,
- Zadanie 2 – „Wiedza bez barier”,
- Zadanie 3 – „Schroniska dla każdego”.

W ramach ww. programu, w okresie do 31 grudnia 2024 r. zrealizowano 22 zadania, na które przeznaczono dofinansowanie w łącznej kwocie 3 770 034,46 zł.

Efekty wszystkich zrealizowanych działań w 2024 r. na rzecz OzN to:

- ok. ponad 2 200 OzN wraz z opiekunami – uczestnicy wyjazdów krajoznawczych,
- ponad 800 uczestników szkoleń dotyczących turystyki dostępnej dla OzN,
- ok. 138 km nowych szlaków rowerowych dostępnych dla OzN,
- 17 km nowych szlaków pieszych z elementami infrastruktury zapewniającymi dostępność dla OzN,
- 7 nowych narzędzi cyfrowych dostosowanych do potrzeb OzN (aplikacje mobilne, portale informacyjno-krajoznawcze),
- 1 kampania społeczna/działania edukacyjno-informacyjne w mediach społecznościowych,
- 1 konferencja dot. turystyki dostępnej,
- zakup 4 defibrylatorów do schronisk górskich w Sudetach Zachodnich,
- 2 publikacje merytoryczne dot. turystyki dostępnej,
- 20 nowych tras questingowych,
- stworzenie oferty turystycznej dot. turystyki wodnej na rzece Wkrze dla osób o szczególnych potrzebach (udostępnienie nabrzeża rzeczno),
- stworzenie wykazu szlaków turystycznych dostępnych dla OzN (Beskidy).

Program wieloletni „Senior+” na lata 2021–2025

Celem strategicznym Programu Senior+ (wcześniej Programu „Senior-WIGOR”) było zwiększenie aktywnego uczestnictwa seniorów w życiu społecznym poprzez dofinansowanie rozbudowy infrastruktury ośrodków wsparcia w środowisku lokalnym oraz zwiększenie miejsc w ośrodkach wsparcia „Senior+”, tj. wsparcie działań JST w rozwoju na ich terenie sieci Dziennych Domów „Senior+” i Klubów „Senior+”.

O dotacje na realizację zadań realizowanych w ramach Programu mogły ubiegać się JST szczebla gminnego, powiatowego i wojewódzkiego. Dotacje przyznawane były w drodze otwartego konkursu ofert składanych do właściwego urzędu wojewódzkiego, w sposób określony w ogłoszeniu o konkursie.

W 2024 r. utworzono 40 ośrodków wsparcia, w tym 25 Klubów „Senior+” oraz 15 Dziennych Domów „Senior+”, które oferowały łącznie 856 miejsc.

Według sprawozdań wojewodów, do końca 2024 r. w Polsce funkcjonowało 1178 ośrodków wsparcia „Senior+”, w tym 361 Dziennych Domów „Senior+” i 817 Klubów „Senior+”, które łącznie oferowały seniorom 28 502 miejsca. Z oferty ośrodków wsparcia „Senior+” korzystało 34 293 seniorów.

Program wieloletni na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021–2025

„Aktywni+” to rządowy program skierowany do organizacji pozarządowych oraz innych uprawnionych podmiotów realizujących działania na rzecz osób starszych. Jego nadrzędnym celem było zwiększenie udziału osób starszych w różnych sferach życia społecznego poprzez wspieranie aktywności organizacji pozarządowych działających na ich rzecz.

Program sprzyjał większemu zaangażowaniu osób starszych w życie społeczne poprzez poszerzanie oferty spędzania wolnego czasu, wspieranie udziału seniorów w procesach partycypacyjnych zachodzących w życiu publicznym, rozwijanie ich kompetencji cyfrowych i kształtowanie otwartości na nowe technologie w codziennym życiu.

W Programie wyodrębniono cztery priorytety, ściśle powiązane z celem głównym oraz celami szczegółowymi.

Określone obszary działań miały odpowiadać na potrzeby seniorów:

Priorytet 1 – Aktywność społeczna, która obejmuje działania mające na celu zwiększenie udziału osób starszych w aktywnych formach spędzania czasu wolnego, wspieranie niesamodzielnych osób starszych i ich otoczenia w miejscu zamieszkania, rozwijanie wolontariatu osób starszych w środowisku lokalnym oraz zwiększenie zaangażowania osób starszych w obszarze rynku pracy.

Priorytet 2 – Partycypacja społeczna, która przyczynia się do wzmocnienia samoorganizacji środowiska osób starszych oraz zwiększenia wpływu osób starszych na decyzje dotyczące warunków życia obywateli.

Priorytet 3 – Włączenie cyfrowe obejmujące działania na rzecz zwiększania umiejętności posługiwania się nowoczesnymi technologiami i korzystania z nowych mediów przez osoby starsze, a także upowszechnianie i wdrażanie rozwiązań technologicznych sprzyjających włączaniu społecznemu oraz bezpiecznemu funkcjonowaniu osób starszych.

Priorytet 4 – Przygotowanie do starości realizowane poprzez wzmacnianie trwałych relacji międzypokoleniowych, kształtowanie pozytywnego wizerunku osób starszych oraz zwiększanie bezpieczeństwa seniorów.

W edycji 2024 otwartego konkursu ofert w ramach Programu „Aktywni+” dofinansowano 199 projektów na łączną kwotę prawie 37,98 mln zł.

Dodatkowo Minister do spraw Polityki Senioralnej przyznała dotację dla 98 organizacji z terenów objętych stanem klęski żywiołowej na terenach powodziowych w 2024 r.

W edycji 2024 wartość przyznanych dotacji mieściła się w przedziale od 25 tys. zł do 250 tys. zł, a ich średnia wysokość wyniosła 138 594,33 zł. Oferenci ubiegający się o wsparcie w ramach Programu byli zobowiązani do wniesienia wkładu własnego – finansowego, osobowego lub w formie ich połączenia – na poziomie co najmniej 10% wartości wnioskowanej dotacji.

Najwięcej ofert dofinansowano w Priorytecie 1 – 105 projektów, co stanowiło 37,2% wszystkich przyznanych dotacji. W Priorytecie 4 dofinansowanie otrzymały 64 oferty (22,7%), natomiast w Priorytecie 3 – 60 ofert (21,3%) i w Priorytecie 2 – 53 oferty (18,8%).

USTAWA O JĘZYKU MIGOWYM

Zrealizowano usługę tłumacza PJM on-line w ramach Portalu RP – narzędzie funkcjonuje na stronach internetowych 23 podmiotów publicznych. Usługa umożliwia osobom z niepełnosprawnością narządu słuchu, posługującym się polskim językiem migowym, kontakt z tłumaczem PJM w czasie rzeczywistym, bez konieczności wdrażania dodatkowej infrastruktury. Działanie to odpowiada celom SOzN zaplanowanym do 2024 r. i przyczynia się do poprawy dostępności usług publicznych.

Dofinansowanie kosztów szkolenia PJM zgodnie z art. 18 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2023 r. poz. 20, z późn. zm.).

Zadanie realizowane było przez oddziały PFRON. Dofinansowanie przyznawane było osobom uprawnionym (doświadczającym trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się), członkom ich rodzin oraz osobom mającym stały lub bezpośredni kontakt z osobami uprawnionymi.

W ramach zadania dofinansowanie może być przyznane na:

- język polski w piśmie nauczany metodą glottodydaktyczną,
- PJM – polski język migowy,
- SJM – system językowo-migowy,
- SKOGN – sposób komunikowania się osób głuchoniewidomych,
- tłumacza-przewodnika.

Na realizację zadania zaplanowano środki w wysokości 5 000 000 zł na transfery dla ludności (§ 3030 planu finansowego PFRON).

Fundusz wypłacił środki finansowe w wysokości 3 372 910,70 zł (67,46 % planu).

PODSUMOWANIE

Powyższe sprawozdanie wskazuje, iż prawa określone w Karcie Praw są realizowane na bieżąco. Wiele działań pozostaje w trakcie realizacji, część jest realizowana cyklicznie (ciągłe).

Z zadań zrealizowanych, kontynuowanych lub zapoczątkowanych w 2024 r. przez ministerstwa wybrano istotne działania, w tym o charakterze systemowym, dzięki którym OzN mogą korzystać z przysługujących im praw.

Jednym z najistotniejszych działań, realizowanych w 2024 r., było rozpoczęcie prac nad rozwiązaniami pozwalającymi na rezygnację z instytucji ubezwłasnowolnienia. W 2024 r. opracowano projekt ustawy o instrumentach wspieranego podejmowania decyzji (nr projektu UD80).

Realizacja Programów "Opieka wytchnieniowa" i „Asystent Osobisty Osoby z Niepełnosprawnością” w znaczący sposób przyczyniła się do wsparcia OzN oraz ich rodzin. Programy były realizowane zarówno przez JST, jak i NGO. W ramach programu „Opieka wytchnieniowa” wsparcie otrzymało 17 646 osób w zakresie opieki dziennej oraz 3 848 osób w zakresie pobytu całodobowego. Łącznie wydatkowano niemal 190 000 000 zł na realizację tych programów.

Od rozpoczęcia realizacji Programu „Opieka wytchnieniowa” wzrosła zarówno liczba osób objętych wsparciem organizowanym przez JST – z 2 079 osób (pobyt dzienny: 1 867, pobyt całodobowy: 212) w 2019 r. do 18 471 osób (pobyt dzienny: 14 785, pobyt całodobowy: 3 686) w 2023 r. (blisko 9-krotny wzrost osób korzystających z Programu), jak i zasięg terytorialny Programu – w 2019 r. uczestniczyły w nim 324 gminy i powiaty, a w 2023 r. już 1071 JST (ponad 3-krotny wzrost). Od 2021 r. Program realizowany jest również przez NGO, które w 2021 r. wsparciem objęły 3 565 osób (pobyt dzienny: 2 578, pobyt całodobowy: 987), a w 2023 r. już 6 195 osób (pobyt dzienny: 4 073, pobyt całodobowy: 2 122) – w przeciągu dwóch lat liczba beneficjentów Programu wzrosła 1,7-krotnie.

Od rozpoczęcia realizacji programu „Asystent Osobisty Osoby z Niepełnosprawnością” wzrosła zarówno liczba osób objętych wsparciem organizowanym przez JST – z 112 osób w 2019 r., 8 593 w 2020 r. do 34 818 w 2023 r. (w porównaniu do 2020 r., to ponad 4-krotny wzrost osób korzystających z Programu), jak i zasięg terytorialny Programu – w 2019 r. uczestniczyły w nim 54 gminy i powiaty, w 2020 r. – 492, a w 2023 r. już 1 383 JST (blisko 3-krotny wzrost w porównaniu do 2020 r.).

Od 2020 r. Program realizowany jest również przez NGO, które w 2020 r. wsparciem objęły 1 169 osób, a w 2023 r. już 9 274 osoby – w przeciągu trzech lat liczba beneficjentów Programu wzrosła 8-krotnie.

W przypadku prawa do dostępu do leczenia (prawo 2) w 2024 r. zrealizowano bardzo istotne zadanie, pt. „Zapobieganie powstawaniu i pogłębianiu się niepełnosprawności”. Zaktualizowane informacje Mapy potrzeb zdrowotnych w Bazie Analiz Systemowych i Wdrożeniowych obejmujące m. in. leczenie szpitalne, kadry medyczne czy podstawową opiekę zdrowotną (POZ), umożliwią dokładniejszą diagnozę systemu ochrony zdrowia. Zmiany te pozwalają na bieżące monitorowanie potrzeb zdrowotnych.

Kontynuowano prace nad dostosowaniem podręczników do potrzeb uczniów głuchych i niedosłyszących.

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w końcu 2024 r. wyniosła 786 179, zaś 6,3% z tej liczby stanowiły OzN (49 166).

OzN chętnie korzystały z poradnictwa indywidualnego. W 2024 r. z tej formy pomocy skorzystało 11 076 niepełnosprawnych bezrobotnych (6,0% wszystkich bezrobotnych, którzy skorzystali z tej pomocy). W ramach usług poradnictwa zawodowego:

- 4 007 niepełnosprawnych bezrobotnych uczestniczyło w grupowych spotkaniach informacyjnych (6,0%),
- 2 794 niepełnosprawnych bezrobotnych skorzystało z porady grupowej (6,7%),
- 742 niepełnosprawnych bezrobotnych skorzystało z badań testowych (3,9%),

- 108 niepełnosprawnych bezrobotnych rozpoczęło szkolenie z zakresu umiejętności poszukiwania pracy (8,3%).

W 2024 r. została uchwalona ustawa z dnia 27 września 2024 r. o zmianie ustawy o rencie socjalnej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1615), która wprowadziła dodatek dopełniający zwiększający rentę socjalną do poziomu minimalnego wynagrodzenia. Zmiany w tym zakresie przyczyniają się do poprawy sytuacji ekonomicznej rencistów socjalnych.

Pozytywnie należy ocenić działalność PFRON na rzecz dostępności. Warto podkreślić, że w całym 2024 r. do PFRON wpłynęło jedynie 66 skarg na brak dostępności.